

Sınıfa Girmeden Öğretmenliği Deneyimlemek: Özel Eğitim Öğretmen Adayları ve Uygulama Öğretim Elemanları Neler Söylüyor?

The Special Education Student Teacher's Experience of Teaching Without Entering the Classroom: What Do Teaching Supervisors and Special Education Student Teachers Think?

Betül Yılmaz Atman, Nilüfer Altun, Ayşe Nur Elçi, Banu Karaahmetoğlu

Yazar Bilgileri

Betül Yılmaz Atman
Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi,
Özel Eğitim,
betulyilmazatman@gmail.com

Nilüfer Altun
Dr. Öğr. Üyesi, Ordu
Üniversitesi, Özel Eğitim,
niluferaltun@gmail.com

Ayşe Nur Elçi
Arş. Gör., Gazi Üniversitesi,
Özel Eğitim,
aysenurkucuk@gazi.edu.tr

Banu Karaahmetoğlu
Arş. Gör., Gazi Üniversitesi,
Özel Eğitim,
banu.karaahmetoglu@gazi.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmada Covid-19 pandemi sürecinde özel eğitim öğretmen adaylarının ve öğretmenlik uygulaması dersinden sorumlu uygulama öğretim elemanlarının uzaktan eğitim ile öğretmenlik uygulaması sürecine ilişkin uygulamalarını, görüşlerini, deneyimlerini ve önerilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Durum çalışması ile desenlenen bu araştırma kapsamında, özel eğitim öğretmen adayları ve öğretim elemanları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 12 farklı üniversitenin özel eğitim bölümlerinden 15 öğretim elemanı ve 14 öğretmen adayı ile görüşülerek görüşmeden elde edilen veriler Miles ve Huberman modeli temel alınarak betimsel analiz edilmiştir. Araştırma bulguları doğrultusunda pandemi sürecinde üniversitelerde öğretmenlik uygulamasına yönelik standart bir süreç olmadığı ve koşullara göre çeşitlenen uygulamaların yapıldığı; öğretmenlik uygulamasının uzaktan yürütülmesinin öğretmen adayları ve uygulama öğretim elemanları tarafından "mecburiyetten kaynaklı bir zorunluluk" olarak görüldüğü; uzaktan eğitim ile öğretmenlik uygulamasının sınırlı, yetersiz deneyim sağlayan bir süreç olduğu belirtilse de yüz yüze eğitimle birlikte süreçte uygulanmaya devam etmesi gereken bir boyut olduğu ortaya konulmuştur.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Uzaktan eğitim
Covid-19
Öğretmenlik uygulaması
Özel eğitim

Keywords
Distance education
Covid-19
Teaching practices
Special education

Makale Geçmişi
Geliş: 10.12.2022
Düzeltilme: 18.06.2023
Kabul: 17.08.2023

ABSTRACT

In this research, it is aimed to reveal the practices, opinions, experiences, and suggestions of the special education student teachers and the teaching supervisors responsible for the teaching practice course regarding the distance education and teaching practice process during the Covid-19 pandemic process. Within the scope of this research, which was designed with a case study, semi-structured interviews were conducted with student teachers and teaching supervisors. The data obtained from the interviews were analyzed descriptively, based on the Miles and Huberman model, by interviewing 15 teaching supervisors and 14 student teachers from special education departments of 12 different universities. In the research findings, it was stated that there was no standard process for teaching practice in universities during the pandemic process and that applications that varied depending on the conditions were made; that remote teaching practice was seen as a "must" by student teachers and teaching supervisors. Although it was stated that distance education and teaching practice was a process that provided limited and insufficient experience, it was revealed that it was a dimension that should continue to be applied in the process together with face-to-face education.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atf Yılmaz Atman, B., Altun, N., Elçi, A. N. & Karaahmetoğlu, B. (2023). Sınıfa girmeden öğretmenliği deneyimlemek: Özel eğitim öğretmen adayları ve uygulama öğretim elemanları neler söylüyor? *TEBD*, 21(3), 1257-1287. <https://doi.org/10.37217/tebd.1217143>

Giriş

Öğretmenlik mesleği lisans eğitimi süresince kazanılan yeterlikler ve edinilen bilgiler doğrultusunda uygulamaya aktarılan bir süreçtir. Öğrendikleri meslek bilgisi, alan eğitimi ve uygulamalı dersler kapsamındaki bilgilerin öğretmen adaylarının sınıf içerisindeki öğretmenlik davranışlarında önemli bir belirleyici olduğu düşünülmektedir. Özellikle lisans sürecindeki uygulama dersleri öğretmen adaylarının alan derslerinde edindikleri bilgileri sınıf ortamına aktarmaları ve davranışlarının sonuçlarını görüp etkisini değerlendirmeleri bakımından çok önemlidir. Uygulama dersleri öğretmen adaylarının mesleki becerilerini geliştirmelerinde, öz-yeterlik düzeylerinin artmasında, bunun yanı sıra uygulama öğretmenlerinin ve uygulama öğretim elemanlarının danışmanlıkları aracılığıyla öğretmenlik becerileri açısından işlevsel bir süreç geçirmesine katkı sağlamaktadır (Devrim-Dayı, 2009; Wiens, LoCosale-Crouch, Cash ve Romo-Escudero, 2020; Yücel ve Mızıkacı, 2023).

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından 2018 yılı Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programında ikinci sınıftan itibaren çeşitli uygulama dersleri bulunmaktadır. Programdaki “Özel Eğitim Kurumlarında Gözlem”, “Kurum Deneyimi” ve “Öğretmenlik Uygulaması I ve II” dersleri uygulamaya dayalı derslerdir. Bu derslerin yeterlikleri/kazanımları içerisinde özel eğitim hizmetlerinin sağlandığı resmî kurumlarda ve sınıflarda okul deneyimi kazanma, eğitim öğretim hizmetlerine katılma, özel eğitim çalışmalarını planlama, sınıf öğretmenleri ile iş birliği yapma, eğitim ortamlarında sınıfı yönetme, sınıf içi uygulamalar gerçekleştirme, karşılaşılan sorunlara ilişkin öneriler geliştirme ve uygulama bulunmaktadır (YÖK, 2018). Öğretmen yetiştiren fakültelerin son sınıfında okuyan öğrenciler için öğretmenlik uygulaması Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı kurumlarda “Öğretmen Adaylarının MEB’e Bağlı Eğitim Öğretim Kurumlarında Yapacakları Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Yönerge” hükümlerine göre, MEB ve öğretmen yetiştiren fakültelerce ortaklaşa yürütülmektedir (MEB, 2018). Bununla birlikte 2020 yılının ilk ayları itibarıyla dünyada okul öncesinden yükseköğretime kadar tüm kademelerin eğitim ve öğretim pratiklerini etkileyen Covid-19 salgınının yaşanmaya başlaması ile fakültelerde uygulamalı derslerin yürütülme şekli de değişmiştir. 2019-2020 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde fakültelerin eğitim ve öğretime ara vermesi ile öğretmenlik uygulamalarıyla ilgili dersler fakülteler ve il millî eğitim müdürlüklerinin koordinasyonunda öğretmenler tarafından çoğunlukla çevrim içi öğrenme ortamlarında gerçekleştirilmeye başlamıştır. Bu süreç ile birlikte “uzaktan eğitim” konusu daha çok gündemde yer tutmaya başlamış ve salgınsız yaşanan günlerdeki yüz yüze eğitim uygulamalarının bir alternatifi hâline gelmiştir. Salgının kısa sürede ülkeleri, toplumları etkiler hâle gelmesi ile okullarda açılma ve kapanma süreçleri yaşanmış, dünya genelindeki 10 öğrenciden dokuzunun sınıf içi öğrenme yaşantıları kesintiye uğramıştır (United Nations Educational Scientific and Cultural Organizations [UNESCO], 2020). Türkiye’de ise Covid-19 salgını ile 25 milyon

öğrencinin eğitim süreci sekteye uğramış, bu öğrencilerden yükseköğretimde olan yedi milyon öğrenci de etkilenmiştir (Bozkurt, 2020). Bu öğrencilerin içerisinde tipik gelişim gösteren ve akranlarından daha yoğun desteğe ihtiyacı olabilen özel gereksinimli öğrenciler de yer almaktadır. Özel gereksinimli öğrenciler Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim kapsamında yer almış, salgın seyrinde belli bir dönemde rehabilitasyon destek hizmetlerini de alamazken rehabilitasyon merkezlerinden yüz yüze ve örgün eğitim sürecinden ise uzaktan eğitim uygulamaları ile eğitim alabilmiştir. Özel gereksinimli öğrencilerin uzaktan eğitim uygulamaları aileleri aracılığı ile çoğunlukla Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden sağlanan yayınlar ile gerçekleştirilmiştir. Özel gereksinimli öğrenciler için sunulan bu hizmetlerin onlara uygun olmadığı, sınırlı kaldığı belirtilmektedir [Engelli Çocuk Hakları Ağı (EÇHA), 2020]. Özel eğitim öğretmenleri EBA üzerinden özel gereksinimli öğrencileri uzaktan eğitime dahil etmeye yönelik çalışmalar yapsa da öğrencilerin uzaktan eğitime erişimlerinde zorluklar yaşanması, eğitim sürecindeki etkileşimin yetersizliği ve ebeveynlerin sürece dahil olmalarındaki sorunlardan dolayı özel gereksinimli öğrenciler için uzaktan eğitimi tercih etmemektedir (Ünay, Erdem ve Çakıroğlu, 2021; Yavuz, Bozak, Çay ve Eldeniz-Çetin, 2021). Özetle, Covid-19 salgını ile tüm kademelerdeki öğrenciler belli zorlukları yaşarken özel gereksinimli öğrencilerin uzaktan eğitime erişim ve eğitim sürecindeki zorlukları daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu durum özel gereksinimli öğrenciler ile uygulamalı derslerde bir araya gelen eğitim fakültesi öğrencilerini etkileyen bir durum olarak gündeme gelmektedir.

Fakültelerdeki derslerin yürütülme şeklinin acil uzaktan eğitim uygulamaları kapsamında değişmesi ile yüz yüze eğitim uygulamalarının yerini çevrim içi ortamdaki dersler almıştır. Acil uzaktan eğitim ile yükseköğretimde çevrim içi öğrenme ortamlarının tasarımı, ölçme değerlendirme süreçleri ile ilgili araştırmalar yapılmış, bununla birlikte eğitim fakültesi öğrencilerinin (Duban ve Şen, 2020; Karahan, Bozan ve Akçay, 2020; Karatepe, Küçükgençay ve Peker, 2020; Köksal ve Kara, 2022; Şimşek ve Akün, 2022; Turgut ve Yıldırım, 2022; Yolcu, 2020), sınıf öğretmenlerinin (Demir ve Kale, 2020; Erbil, Demir ve Erbil, 2021; Gedik ve Erol, 2022), özel eğitim öğretmenlerinin (Akbayrak, Vural ve Agar, 2021; Çay ve Bozak, 2021; Hopcan, Hopcan ve Öztürk, 2021; Piştav-Akmeşe ve Kayhan, 2021), öğretim elemanlarının (Sayan, 2020; Şeren, Tut ve Kesten, 2020) uzaktan eğitime yönelik düşüncelerini ve deneyimlerini ortaya koymaya çalışan çok sayıda araştırma ortaya konulmuştur. Bu araştırmalarda çoğunlukla uzaktan eğitim ile ilgili görüşler veya uzaktan eğitime yönelik tutumlar odak noktası olarak yer almaktadır.

Çeşitli branşlarda öğretmenler, öğretim elemanları ve yöneticilerin yanı sıra eğitim fakültesi öğrencileri uzaktan eğitim sürecinde derslerine yönelik çeşitli deneyimler yaşamıştır. Uzaktan eğitim teorik dersler bağlamında öğretmen adaylarına derslerin tekrar izlenmesi, rahat bir ortamda takip edilmesi bakımından büyük bir avantaj sağlasa da çevrim içi ortamdaki teknik sorunlar ve uygulamalı

dersler kapsamındaki etkileşim yetersizliği bakımından dezavantaj olarak değerlendirilmiştir (Karahan vd., 2020; Yolcu, 2020; Yurdakal ve Susar-Kırmızı, 2021). Özel gereksinimli bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak çalışma sürecini şekillendiren, lisans eğitiminin dördüncü yarıyılı itibariyle uygulamaya yönelik dersler almaya başlayan özel eğitim bölümü öğretmen adayları ile ilgili de uzaktan eğitim dersleri ve uzaktan öğretmenlik uygulamasına ilişkin çalışmalar yapıldığı (Karaduman, Çakmak ve Kavan, 2022; Piştav-Akmeşe ve Kayhan, 2020) belirlenmiştir. Çalışmalar incelendiğinde özel eğitim bölümü öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin hem öğretmen adayları ve hem de uygulama öğretim elemanları açısından yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Uzaktan eğitimin yaşamımıza dâhil olduğu ve alternatif olarak kullanılmaya devam edildiği bu süreç ve ilerleyen süreçlerde, öğretmenlik uygulaması dersine yönelik özel eğitim öğretmen adayı ve uygulama öğretim elemanlarının deneyimlerinin planlanması ve yürütülmesi açısından bu araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın daha önce yüz yüze ve sınıfta öğrencilerle etkileşim hâlinde yürütülen bir dersin uzaktan eğitim ile hem öğretmen adayları hem de uygulama öğretim elemanları tarafından nasıl deneyimlendiğinin ortaya konulması noktasında, öğretmenlik uygulaması dersinin ilerleyen yıllarda uzaktan eğitim ile yürütülme olasılığı düşünülerek içeriklerin oluşturulmasına dair fikir verebileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

Özel Eğitim Bölümü uygulama öğretim elemanları (UÖE) ve öğretmen adaylarının (ÖA), öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesi sürecine yönelik;

1. uygulamaları nelerdir?
2. düşünceleri nelerdir?
3. deneyimleri nelerdir?
4. önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma özel eğitim UÖE'lerin ve ÖA'ların pandemi döneminde uzaktan öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin deneyimlerini, düşüncelerini ve önerilerini ortaya koymak amacıyla durum çalışması olarak desenlenmiştir. Durum çalışması güncel bir olguyu gerçek dünya bağlamında araştıran, değişkenler üzerinde araştırmacı kontrolünün olmadığı durumlarda nasıl ve neden sorularına yanıt vermek üzere kullanılan bir araştırma yöntemidir (Yin, 2014). Aynı zamanda bu araştırma uzaktan öğretmenlik uygulaması durumunu hem UÖE hem de ÖA bakış açısıyla ele alması nedeniyle iç içe durum çalışması özelliğini göstermektedir (Yin, 2003). Araştırma kapsamında özel eğitim ÖA'ların sınıfa girmeden öğretmenlik uygulaması dersi sürecinde neler yaptıklarını ortaya koymak amacıyla

keşfedici durum çalışması yapılmıştır. Keşfedici durum çalışmalarında duruma ilişkin “ne” sorusunun yanıtı araştırılmaktadır (Yin, 1994).

Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında devlet ve vakıf üniversitelerinin özel eğitim bölümlerinde görev yapan ve öğretmenlik uygulaması dersini yürüten UÖE'ler ile dördüncü sınıfa devam eden ÖA'lara ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olanlar ile katılımcı grubu oluşturmuştur. Dokuz farklı devlet üniversitesinin özel eğitim bölümünde görev yapan 12 öğretim elemanı ve üç farklı vakıf üniversitesinin özel eğitim bölümünde görev yapan üç öğretim elemanı araştırmanın UÖE katılımcılarını oluşturmuştur. Toplam 15 UÖE araştırmaya katılmıştır. Araştırmaya katılan UÖE'lerden, öğretmenlik uygulaması dersini alan dördüncü sınıf lisans öğrencileri arasından önerdikleri ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan ÖA'lar ise bu araştırmanın ÖA katılımcılarını oluşturmuştur. Bir vakıf üniversitesinden araştırmaya katılmaya gönüllü ÖA olmaması nedeniyle ÖA katılımcı grubunun sayısı 14 olmuştur. UÖE'lere ve ÖA'lara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. UÖE ve ÖA Demografik Bilgileri

UÖ	<i>Daha önce uzaktan eğitim ile ders verme durumu ve süresi</i>	<i>Öğretmenlik uygulaması dersini yürütme süresi</i>	<i>Uzaktan eğitim ile ders yürütmeye dair eğitime katılma durumu</i>	ÖA	<i>İnternete erişim durumu</i>	<i>Uzaktan eğitimle herhangi bir uygulama dersini daha önce alma durumu</i>
UÖE1	Vermemiş	6 yıl	Evet	ÖA1	Nadiren	Gözlem ve Kurum Deneyimi
UÖE2	İki dönem	Bir dönem	Evet	-	-	-
UÖE3	Bir dönem	7 yıl	Hayır	ÖA3	Genellikle	Gözlem ve Kurum Deneyimi
UÖE4	Vermemiş	8 yıl	Hayır	ÖA4	Her zaman	Gözlem ve Kurum Deneyimi
UÖE5	Vermemiş	3 yıl	Evet	ÖA5	Genellikle	Gözlem ve Kurum Deneyimi
UÖE6	İki dönem	5 yıl	Hayır	ÖA6	Genellikle	Gözlem ve Kurum Deneyimi
UÖE7	İki dönem	6 yıl	Hayır	ÖA7	Her zaman	Gözlem ve Kurum Deneyimi
UÖE8	Dört dönem	4 yıl	Evet	ÖA8	Genellikle	Gözlem ve Kurum Deneyimi
UÖE9	İki dönem	2 yıl	Evet	ÖA9	Her zaman	Hayır
UÖE10	İki dönem	5 yıl	Hayır	ÖA10	Her zaman	Kurum deneyimi dersi
UÖE11	Bir dönem	6 yıl	Hayır	ÖA11	Genellikle	Kurum deneyimi dersi
UÖE12	Bir dönem	13 yıl	Evet	ÖA12	Her zaman	Gözlem ve Kurum Deneyimi
UÖE13	İki dönem	3 yıl	Evet	ÖA13	Genellikle	Gözlem ve Kurum Deneyimi
UÖE14	Bir dönem	10 yıl	Evet	ÖA14	Her zaman	Gözlem ve Kurum Deneyimi
UÖE15	Bir dönem	12 yıl	Evet	ÖA15	Genellikle	Gözlem ve Kurum Deneyimi

Tablo 1'de ÖA'ların demografik bilgileri ile UÖE'lerin demografik bilgileri eşleştirmeli olarak sunulmuştur. Örneğin, UÖE1 ile ÖA1 aynı bölümde öğretmenlik uygulaması sürecinde birlikte yer almaktadır. Katılımcı bir ÖA dışında tüm katılımcılar 2020 yılı bahar döneminde pandemi başlangıcı ile gözlem ve kurum deneyimi derslerini uzaktan yürütmüştür.

Veri Toplama Aracı

Özel eğitim bölümlerinde görev yapan UÖE ve öğrenim gören ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesi sürecindeki uygulamalarını, düşüncelerini,

deneyimlerini ve önerilerini ortaya koymak amacıyla araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuştur. Bu formun oluşturulma sürecinde tüm araştırmacılar çevrim içi ortamda bir araya gelerek araştırma amacına uygun biçimde bir soru havuzu oluşturmuş, daha sonra bu havuzdaki 10 soru sadeleştirilerek dört açık uçlu soru hâline getirilmiştir. Görüşme formunda “Öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesi sürecinde neler yaptınız?”, “Öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesi sürecine ilişkin ne düşünöyorsunuz?”, “Öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim sürecinde etkin şekilde yürütülmesine ilişkin önerileriniz nelerdir?” sorularına yer verilmiştir. Soruların kapsamı ve içeriğine ilişkin üç özel eğitim uzmanından, soruların araştırma amacına uygunluğuna ilişkin bir ölçme değerlendirme uzmanından ve sorulardaki dil kullanımına yönelik bir Türkçe dil uzmanından uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda sorularda güncellemeler yapılarak görüşme formuna son hâli verilmiştir. Katılımcı sayısına dâhil edilmeden bir UÖE ve bir ÖA ile pilot görüşme yapılmıştır. Bu pilot görüşmelerde katılımcılara yöneltilen soruların araştırma amacına hizmet edip etmediği konusunda işlevselliği değerlendirilmiştir. Daha sonra veri toplama sürecine geçilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama süreci 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar dönemi başında gerçekeştirilmiştir. Veri toplama sürecinde öncelikle UÖE’lerle e-posta veya telefon görüşmesi yolu ile iletişim kurularak araştırma konusunda bilgi verilmiş, katılımları konusunda gönüllü olmaları durumunda bir görüşme randevusu oluşturulmuştur. Görüşmeler çevrim içi ortamda veya telefon görüşmesi yolu ile gerçekeştirilmiştir. Görüşme sürecinde UÖE’lerin önerdiği ÖA’ların iletişim bilgisi alınarak daha sonra ÖA’lar ile bağlantı kurulmuştur. Araştırmaya katılımda gönüllü olmaları durumunda görüşme randevusu oluşturulmuştur. ÖA’lar ile görüşmeler de çevrim içi ortamda veya telefon görüşmesi yolu ile yapılmıştır.

Verilerin Analizi

UÖE’ler ve ÖA’lar ile görüşmeler tamamlandıktan sonra görüşme verilerinin transkripsiyonu yapılmıştır. UÖE’ler ile yapılan görüşmeler 288.54 dk, ÖA’lar ile yapılan görüşmeler toplam 206.56 dk sürmüştür. Bu görüşmelerin transkripsiyonu ile UÖE’lere ilişkin Times New Roman yazı tipinde 12 punto ve 1.5 satır aralığı ile yazılmış 103 sayfa veri ortaya çıkmıştır. ÖA’lara ilişkin görüşmelerden ise Times New Roman yazı tipinde 12 punto ve 1,5 satır aralığı ile yazılmış 82 sayfa veri elde edilmiştir. Bu veriler Miles ve Huberman (1994) modeli temel alınarak betimsel analiz edilmiştir. Bu modele göre kodlamalar ve alınan notlar verilerin azaltılması, verilerin sunulması, sonuçların biçimlendirilmesi ile doğrulanması aşamalarıyla analiz gerçekeştirilmiştir. Verilerin azaltılması sürecinde her bir soruya ilişkin tüm araştırmacılar bireysel ve eř zamanlı çalışıp ayrı ayrı kodlamalar yapmış ve notlarını

almışlardır. Bu kodlar excel dosyası oluşturularak kaydedilmiştir. Daha sonra araştırmacılar çevrim içi ortamda bir araya gelerek her biri aynı soru kapsamında olacak şekilde kendi kodlarını açıklamıştır. Araştırmacıların sorulara ilişkin betimleyici kodlarından benzer olanlar bir araya getirilerek ikincil düzey çıkarım kodları oluşturulmuştur. Bununla birlikte katılımcıların sorular kapsamında ifade ettiklerinin ilişkisine yönelik ve araştırmacıların dikkatini çeken tüm detaylar da not alınmıştır. Kodlama sürecinde bu notlar kapsamında verilerin bağlamı da dikkate alınmıştır. Verilerin bu şekilde kodlamalar ile azaltılma sürecinin ardından verilerin içeriklerine göre şemalar kullanılarak bulgular sunulmuştur. Sunulan verilerden uzaktan eğitim ile sınıfa girmeden öğretmenlik uygulaması dersinin deneyimlenmesine ilişkin anlamlı bir bütün oluşturan sonuçlar ortaya konulmuştur.

İnandırıcılık ve Etik

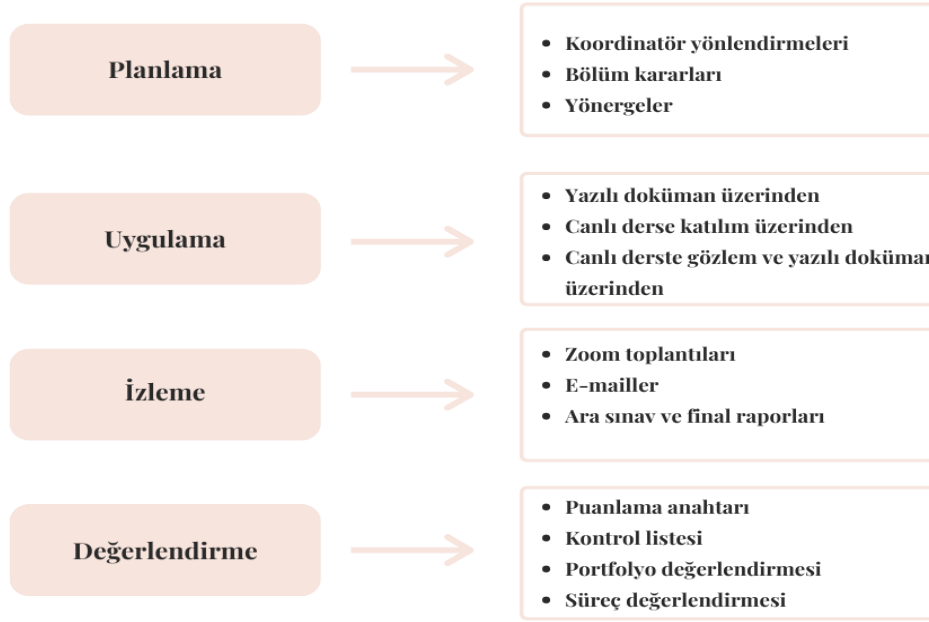
İnandırıcılık, bir araştırmanın kalitesini göstermektedir. İnandırıcılık, bulgular ve yorumların sistematik bir sürecin sonucunun ve güvenilirliğinin teyit edilmesi ile ilgilidir (Creswell ve Cresswell, 2018; Lincoln ve Guba, 1985). Araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için öncelikle araştırma sürecinde kullanılan görüşme formunda yer alan sorulara yönelik alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır. Görüşler doğrultusunda görüşme sorularına son hali verilmiştir. Görüşmeler sırasında görüşmenin bağımsız bir araştırmacı tarafından görüşme protokolüne uygunluğu teyit edilmiştir. Araştırmanın ses kayıtları ile yazılı dökümleri arasındaki benzerlik, araştırmacılar haricinde bir uzman tarafından kontrol edilmiştir. Araştırmacıların elde ettiği kod, kategori ve temalar tablolar şeklinde sunulmuş, elde edilen bulgulara yönelik katılımcılardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırma bütüncül olarak bir alan uzmanı tarafından değerlendirilmiştir (Lincoln ve Guba, 1985; Merriam, 2013). Alan uzmanından çalışmanın bütünsel kalitesi adına görüşme dökümleri ile bulgular ve yorumların ilişkisi, ham verilerin yorumu ile ilgili görüşleri alınmıştır. Araştırmacılar uzman görüşleri doğrultusunda gerekli gördükleri yerlerde düzenlemeleri yaparak araştırmaya son hâlini vermiştir. Araştırmanın bulgularına ilişkin güvenilirliği ortaya koymak adına kodlayıcılar arası görüş birliği sağlamak önemlidir (Silverman, 2005). Bunu sağlamak için araştırmacılar öncelikle ham veriler üzerinde birbirlerinden bağımsız kod ve kategorileri belirlemiştir. Bağımsız oluşturulan sonuçlar üzerinden çapraz kontroller yapılmıştır. Elde edilen kod ve kategoriler için gerekçelerin sunulmasının ardından görüş birliğine varılan kod ve kategoriler üzerinden bulgulara son hâli verilmiştir. Araştırmanın etik sürecine yönelik Gazi Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu'ndan E-77082166-604.01.02-132803 sayılı onay kararı alınmıştır. Bunun yanı sıra katılımcılardan çalışmaya gönüllü katıldıklarına dair onay alınarak araştırmaya dâhil olmaları sağlanmıştır. Katılımcılara kişisel bilgilerinin araştırmacılar haricinde üçüncü kişiler ile paylaşılmayacağı bilgisi verilmiştir. Bu doğrultuda araştırmada her bir katılımcı için kod isimler kullanılmıştır (UÖE1 ve ÖA1).

Bulgular

Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Uzaktan Eğitim Yoluyla Yürütülmesi Sürecinde Yapılan Uygulamalar

UÖE'lerin Uygulamaları

UÖE'lerin öğretmenlik uygulaması sürecinde planlama, uygulama, izleme ve değerlendirmeye yönelik çalışmalar yaptıkları, bu çalışmalar sürecindeki uygulamalarının çeşitli yollarla gerçekleştirildiği belirlenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. UÖE'lerin uygulama sürecinde yaptıkları

Planlama sürecinde tüm bölümler, koordinatörlerinin rehberliğinde belli bir işleyişi oluşturacak şekilde çizelge, yönerge, takvim hazırlamıştır. Uygulama sürecinde ise özel gereksinimli öğrencilerin (ÖGÖ) durumu, ÖA'ların sayısı ile teknolojik imkânları ve uygulama öğretmenlerinin (UÖ) durumuna göre birden fazla uygulama çeşidi yer almıştır. ÖA'ların ÖGÖ'ler ile uzaktan etkileşimi olmaksızın yazılı doküman üzerinden, uzaktan yapılan canlı (senkron) derse katılım üzerinden ve her ikisini de yaparak öğretmenlik uygulamasını yürüten bölümler olmuştur (Şekil 1). UÖE15 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

"ÖA'lardan bizim başlıklarını verdiğimiz dört öğretim bekledik. UÖ'ler ile ortak belirlediğimiz ÖGÖ'nün gereksinimlerine yönelik performans alımı, analizler (...) yani bir kısmı var ÖA'ların gerçekten ÖGÖ ile yüz yüze, bilgisayar ortamında işte ya Zoom'da ya EBA'da performans aldı. Bir kısmı var ÖA'ların ÖGÖ'yü hiç görmedikleri için olmayan bir öğrencinin sanal performansına yönelik, sanal amaçlarına, sanal öğretim yaptı. Dolayısıyla hani online stajın içinde de bir sürü farklı staj uygulaması yürütmek zorunda kaldık." (UÖE15)

Vakıf üniversitelerinin özel eğitim bölümlerinde, devlet üniversitelerine göre daha az ÖA olmasından dolayı avantajlı olduğunu, uygulama yapılan okulların türüne göre de uygulama sürecinin

özelliklerinin değiştiğini ifade eden UÖE'ler yer almaktadır. Vakıf üniversiteleri özel eğitim bölümlerinin ÖA sayısının devlet üniversitelerindeki ÖA sayısına göre daha az olmasından dolayı daha avantajlı olduğunu, uygulama yapılan okulların türüne göre de uygulama sürecinin özelliklerinin değiştiğini ifade eden UÖE'ler yer almaktadır:

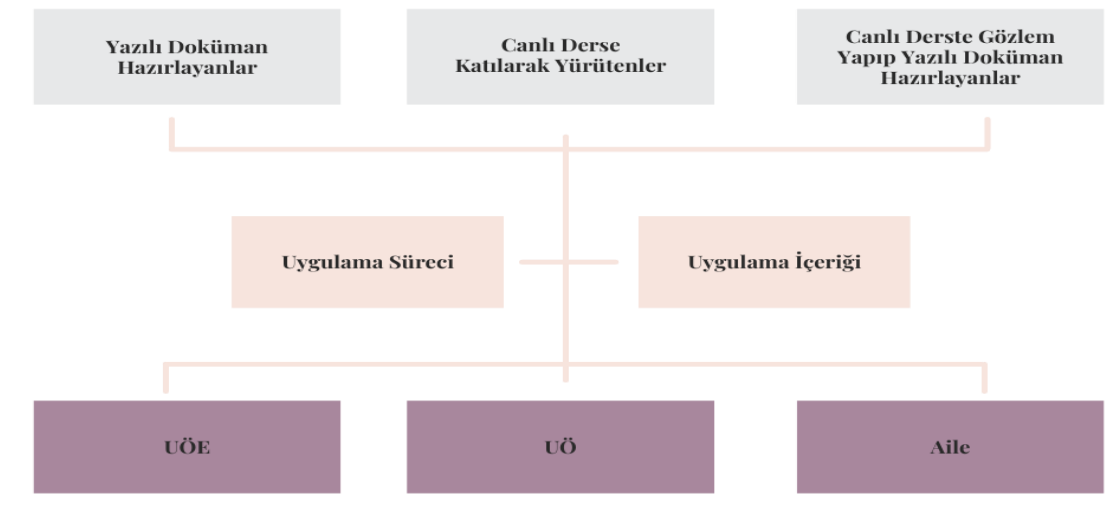
“ÖA sayımız az olduğu için pek çok özel eğitim bölümüne göre avantajlıydık. Pek sorun olmadı.” (UÖE2)

“EBA’da, Zoom’da ve GoogleMeets’te düzenliyordu staj okulundaki UÖ’ler dersleri. Özel okullarda uygulama yapan ÖA’lar buna efektif bir şekilde katılabildiler. Uygulama okuluna staja giden ÖA’lar, oradaki ÖGÖ’lerin hiçbirisi online eğitime katılmadığı için, ÖGÖ gelmediği için öğretmen ile stajyer o zamanı geçirdi.” (UÖE9)

Öğretmenlik uygulaması izleme sürecinde tüm UÖE’lerin e-posta, whatsapp mesajları, zoom toplantıları gibi çeşitli yollarla geri bildirim verdiği, değerlendirme sürecinde de birbirinden farklı yöntemler yer aldığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, iki üniversitede ÖA’lara uygulama ve izleme sürecinde geri bildirim veren UÖE’lerin uzaktan eğitim derslerini yapan öğretim elemanlarından farklı kişiler olması da dikkati çekmiştir. Değerlendirme sürecinde de farklı değerlendirme tekniklerinin kullanıldığı anlaşılmıştır.

ÖA’ların Uygulamaları

ÖA’ların öğretmenlik uygulaması sürecinde uygulama içeriği ve uygulama sürecine ilişkin çalışma yaptıkları belirlenmiştir. Uygulama sürecinde yazılı doküman hazırlama, canlı derse katılma ve her ikisini de yapan bölümlerin olduğu belirlenmiştir (Şekil 2).

Şekil 2. ÖA’ların uygulama sürecinde yaptıkları

ÖA’ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan yürütülmesi sürecini uygulama süreci ve uygulama içeriği şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Uygulama sürecinde işleyiş bakımından neyi nasıl yaptıklarını, uygulama içeriğinde ise ne yaptıklarını ifade etmişlerdir. Pandemi sürecinde

bölmelerin uygulama dersini hem ÖA'ların hem de ÖGÖ'lerin yararına olacak şekilde planlamaya çalıştıkları, bu doğrultuda yazılı doküman hazırlama, canlı derslere katılarak yürütme ya da her ikisini de yaparak uygulamayı tamamlama şeklinde üç farklı şekilde uygulamalara yöneldikleri dikkati çekmektedir.

“Sadece Zoom programı üzerinde hatta daha doğrusu gmail programı üzerinde staj hocamızı öğrenciler hakkında bilgi alarak, beceriler hakkında, davranış değiştirme hakkında, aileleri hakkında bilgiler alarak raporlarımızı doldurduk ve geri dönütler aldık.” (ÖA 8)

“Öğretmenlerimiz hani hocalarımız daha çok ödev tarzında işte planlar, plan, video, materyal tarzında ödevler verdi. Bir de MEB'le şeylerimiz de vardı bizim, hani MEB'de ders anlatıyorduk biz. EBA'ya girip bir dört-beş saatlik dersimiz vardı, o şekilde.” (ÖA 5)

“Zoom üzerinden yapıyordu zaten kurumdaki hocamızla onlar da online eğitimdeydi. Onlar online olarak Zoom'dan eğitim açıyorlardı biz de sadece izliyorduk.” (ÖA 3)

ÖA'ların uygulama süreci ve uygulama içeriği hakkında UÖE, UÖ ve aileler açısından da fikirlerini belirttikleri görülmektedir. ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan yürütülmesi sürecinde UÖE'lerin kendilerine titizlikle rehberlik ettiklerini ifade etmişlerdir. UÖE'lerin ÖA'ların uzaktan öğretmenlik uygulaması deneyimini kazanmalarını destekleyici şekilde içeriği hazırlamaya ve süreci yönetmeye çalıştıkları görülmektedir.

“Tabi hocayla istediğimiz zaman iletişim kurabiliyorduk. Bir Whatsapp grubumuz vardı. Bunun dışında düzenli toplantılar yaptık her zaman. Hani istediğimiz zaman ona ulaşım soru da sorabiliyorduk.” (ÖA 7)

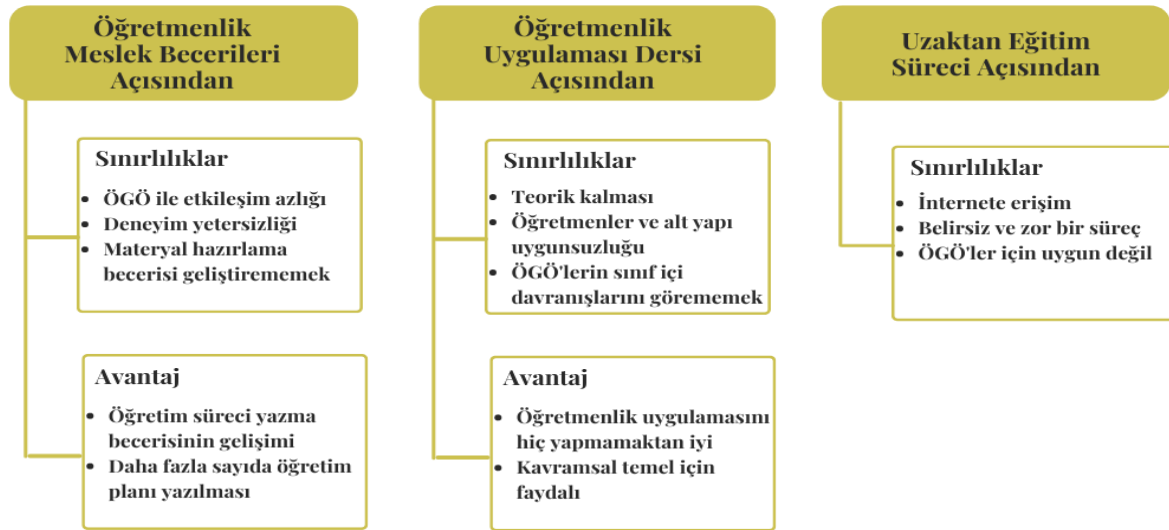
“Hoca Whatsapp grubuna mesaj atarak sürekli bizi bilgilendirdi. Sağ olsun yani hoca hani hiçbir konuda şey sağlamadı yani sağlamadı derken her şeyden bizi haberdar etti. Teorik dersi hiçbir zaman atlamadı... Hazırlık sürecinde de bizimle derslere katıldı. Sürekli bize geri dönüt verdi. Yani çok iyi bir şekilde planladı süreci.” (ÖA 12)

ÖA'lar ve UÖE'leri öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesi sürecinde birden fazla uygulama çeşidi yer aldığını, bu uygulamaların yürütüldüğü okullara göre içeriğin ya da sürecin farklılaştığını ifade etmişlerdir. ÖA'lar, UÖE'lerin uzaktan da olsa uygulama dersinin yürütülme sürecinde aldıkları rehberliğin özenli olduğunu vurgulamış, UÖE'lerin de kendilerine destek olduğunu ifade eden ÖA'lar da yer almıştır.

Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Uzaktan Eğitim Yoluyla Yürütülmesi Sürecine İlişkin Düşünceler

UÖE'lerin Düşünceleri

UÖE'lerin öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine ilişkin düşüncelerinin öğretmenlik meslek becerilerini edinme açısından, öğretmenlik uygulaması dersi açısından ve uzaktan eğitim süreci açısından sınırlılıklar ve avantajlarına yönelik ortaya çıktığı belirlenmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. UÖE'lerin öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine yönelik düşünceleri

UÖE'ler öğretmenlik meslek becerilerini edinme açısından öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesini ÖA'ların öğretim süreci yazma becerileri açısından, daha fazla sayıda öğretim planı yazmaları ve dönüt almaları ile ilgili avantajları olarak görürken ÖA'ların uygulamada ÖGÖ görmeden dönemi tamamlamaları, öğretmenlik deneyiminin sınırlı kalması ve ÖGÖ'ler ile etkileşim azlığı nedeniyle sınırlı olarak ifade etmiştir. UÖE'ler bu kapsamdaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Çok uygun değildi bence biraz bazı şeyler zorlama oldu. Yani staj dersi benim için tamamen yüz yüze olması gereken bir ders (...) belki diğer eğitim fakültelerinde, eğitim fakültesi bölümlerinde uzaktan eğitim yürütmek kolay olabilir ama özel eğitimde durum öyle olmuyor.” (UÖE5)

“Çocuğa dokunmak dediğimiz şeyi yapamadıkları için hepsi havada kaldı. Ne öğretim izleyebildiler ne girip çocukla çalışabildiler. Sadece sınıf içinde birebir öğrenciyle ya da sınıfla etkileşim dışında öğretmenlerle iletişim, okul havası nasıl, orada nasıl düzene uyum sağlanır hiçbirisini görmediler.” (UÖE12)

UÖE'lerin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesi nedeniyle öğretmenlik uygulaması dersinin teorik kaldığı, ÖA'ların performansının uygulamada değerlendirilmesine olanak sunmadığı, dönüt verme sürecinin zayıf kalması nedeniyle dersi sınırlı olarak gördükleri; pandemi sürecinde hiç uygulama yapılmamasından ise uzaktan eğitim ile yapılmasının “hiç yoktan iyidir” bakış açısıyla tercih edilebilmesi bakımından ise avantaj olarak gördükleri dikkati çekmiştir.

“Bu bir zorunluluk hali. Çok ideal olduğunu düşünmüyorum, ama bu zorunlulukta da hiç yoktan iyi olduğunu düşünüyorum. Uygulama olmasa da dosya üzerinden gitmek hiç yoktan iyi.” (UÖE7)

“Yüz yüze eğitimin yerini kesinlikle tutmuyor ama mecbur kaldığımız için de ve bu süreci bir şekilde tamamlamamız gerektiği için de yapıyoruz. Ama bence hem bizim açımızdan hem de öğrenci açısından çok büyük bir deneyim eksikliğine neden oldu.” (UÖA11)

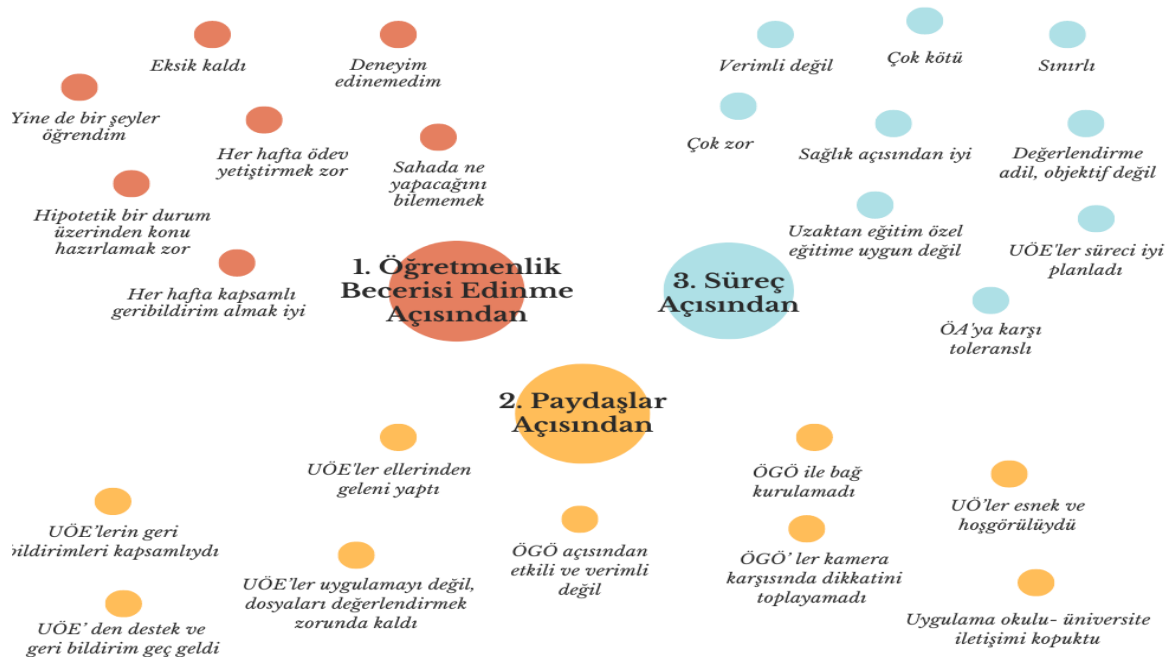
Uzaktan eğitim süreci açısından UÖE'lerin öğretmenlik uygulaması dersini yürütmeye ilişkin düşüncelerinin özellikle sınırlılıklar boyutunda ortaya çıktığı, internete erişim, belirsizlikler ve zorluklarla dolu bir süreç olması ile uzaktan eğitime hazırlıksız oluşun sınırlılıklarda ön plana çıktığı görülmüştür. Bununla birlikte öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında uzaktan eğitim boyutunun da yer alması gerektiği de UÖE'ler tarafından vurgulanmıştır. Bu kapsamda UÖE'ler düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Biz çok hazırlıksızdık, üniversite de hazırlıksızdı bu konuya, Milli Eğitim de hazırlıksızdı. Dolayısıyla çok nitelikli olduğumu düşünmüyorum yani. Birincisi öğretmen arkadaşlarımız içerik üretmede sorun yaşıyorlardı. İkincisi teknoloji kullanımında ciddi problemler vardı başlangıçta. Üçüncüsü çocuklar aileleriyle katılıyor uygulamaya ve bu bir aile eğitimi gibi oluyor aslında yani uygulamadan çok." (UÖE13)

"Öğretmenlik uygulamalarında uzaktan eğitim mutlaka olmalı, belli bir oranda %30-%40 çünkü bu öğretmenlik uygulaması yürüten hocaların evi var, çocuğu var, yemeği var, buluşuğu var, bir sürü özel yaşamıyla ilgili sorumlulukları var. Yani bu faktörü düşünürsem kesinlikle uzaktan eğitim kısmı olmalı." (UÖE8)

ÖA'ların Düşünceleri

ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine dair düşüncelerinin öğretmenlik becerisi edinme bakımından, süreç açısından ve paydaşlar açısından ortaya çıktığı belirlenmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. ÖA'ların öğretmenlik uygulamasının uzaktan eğitim yoluyla yapılmasına dair düşünceleri

Öğretmenlik becerileri edinme açısından ÖA'ların Uygulama ve Doküman Hazırlama becerilerine vurgu yaptıkları görülmektedir. ÖA'ların öğretmenlik becerilerini edinme bakımından ÖGÖ olmadan dersin işlenişini devam ettirmekte zorlandıkları, ÖA'lar arasında, ÖGÖ ile birebir çalışmamış olmanın deneyim eksikliğine neden olduğu ve mezuniyet sonrası çalışma hayatına atıldıklarında sahada ne

yapacağını bilememe endişesinin hâkim olduğu dikkati çekmektedir. ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine dair öğretmenlik becerilerini edinme ile ilgili görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Hani klasik bir öğretim yazmış olduk. Ama işte karşınıza gelen işte engel çeşidiyle bunu nasıl yapabiliriz, çocuğun başka bir davranışsal problemi varsa buna rağmen o öğretimi nasıl gerçekleştirmemiz gerekir gibi bunları hiç göremeden, çocukla herhangi bir etkileşime geçmeden bitirmiş olduk..." (ÖA2)

"(...) zordu, gerçekten çok zordu. Mesela ben şu an son sınıf öğrencisiyim bir yandan KPSS'ye hazırlanıyorum. Atamayla sahaya çıktığım anda ne yapabileceğimi hiç bilmiyorum çünkü çok deneyimsizim." (ÖA3)

ÖA'ların ifadelerine bakıldığında uzaktan eğitimle öğretmenlik uygulaması dersinin yürütülmesi sürecinde, paydaş olarak UÖE'leri, UÖ'leri ve ÖGÖ'leri ele aldıkları görülmektedir. UÖE ve UÖ'lerin süreçte ÖA'lara yardımcı oldukları, ÖGÖ'lerin ekran karşısında dikkat problemi yaşadıkları ve uzaktan eğitimden verim elde edemedikleri belirlenmiştir. ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine dair paydaşlara ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Biz yine her hafta dönüt aldık... Dönütün hani bu süreçte de çok yardımı oldu. Hani yanlışlarımızı direkt olarak görebiliyorduk... O konuda dönütlerin bize çok yardımcı olduğunu düşünüyorum. Hani zaten bir ÖGÖ olmadığı için buna daha çok ihtiyaç duyuyoruz." (ÖA7)

"Hani çok etkili, verimli bir şey olmuyor hem bizim açımızdan hem çocuklar açısından. Hani nasıl diyeyim, yüz yüze etkileşim olarak bir ders işlemek farklı oluyor, kamera karşısından bir de o çocukların dikkat problemi var çoğunun. Hani dikkatini toplayamıyorlar o yüzden bir problem yaşıyorsun yani. ... Eğitim öğretim düzenli olmuyor." (ÖA14)

ÖA'ların sürece dair düşüncelerinde dikkat çeken diğer bulgulara bakıldığında uzaktan eğitim yoluyla yürütülen öğretmenlik uygulaması dersinde UÖE'lerin kapsamlı ve haftalık geri bildirimlerinin ÖA'lara katkı sağladığı, uzaktan eğitim sürecinin ÖA'lar açısından oldukça zor ve verimsiz olarak nitelendirildiği, hipotetik olarak doküman hazırlamakta zorlandıkları belirlenmiştir. ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine dair sürece ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Bilgisayarda olan dersler yani online olan dersler çok verimli olmuyor. Çünkü hani ben şahsen kendimi çok fazla veremiyorum öğretmenle hani bir göz teması, bir jest, mimik olsun daha kalıcı oluyor, daha çok öğrendiğimizi düşünüyorum." (ÖA3)

"Yani bu süreç özellikle bizim özel eğitim bölümünde, özel eğitim öğretmenliği alanında bence çok hani ne kadar verimli geçse de teorik anlamda çok iyi şeyler yapabilesek de bunu uygulamada göremediğimiz için, uygulamaya dökemediğimiz için yani eksik kalıyordu açıkçası hocam." (ÖA11)

Sürecin uzaktan yürütülüyor olmasıyla ilgili düşüncelerin etkili ve etkili değil olarak farklılaşmasının paydaşlar ve süreç açısından yapılan değerlendirmeler sonucunda olduğu söylenebilir. Uzaktan eğitim sürecinde UÖE ve UÖ'ler ile etkileşim ve iletişim halinde olan ve düzenli

şekilde geri bildirim alan ÖA'lar, en azından teorik bilgilerin edinilmesi ve doküman hazırlama gibi açılardan sürecin verimli geçtiğini düşünürken, öğretmenlik becerilerini edinme açısından ise uygulama yapamama, ÖGÖ'lerin bireysel farklılıkları ve öğrenci ile bağ kuramama gibi sebeplerden ötürü bilgisayar karşısında ders yapmanın etkili ve verimli bulmadıkları sonucuna varılmaktadır.

Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Uzaktan Eğitim Yoluyla Yürütülmesi Sürecine İlişkin Deneyimler

UÖE'lerin Deneyimleri

UÖE'lerin öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine ilişkin deneyimlerinin *olumlu ve kolaylaştırıcı deneyimler* ile *olumsuz ve zorlayan deneyimler* olmak üzere iki başlıkta toplandığı görülmektedir. Bu başlıkların ayrıca *günlük yaşam*, *paydaşlar*, *teknoloji kullanma becerisi* ve *sürecin işleyişi* şeklinde gruplandırıldığı belirlenmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. UÖE'lerin öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine yönelik deneyimleri

UÖE'lerin yaşadıkları deneyimlerden *Günlük Yaşama* ilişkin verdikleri yanıtlar trafiğe girmeme, ekonomiklik, evden çalışmak, zaman tasarrufu, başka işlere daha çok zaman ayırmaya fırsat sağlanması ve ödev teslimlerinin çevrim içi olması ile kâğıt tasarrufu sağlanması şeklinde olmuştur. UÖE'lerin uzaktan eğitim döneminde öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin *Günlük Yaşam* için belirttikleri deneyimlerinden bazıları şöyledir:

"Kolaylığı okullara gitmedik yani fiziksel olarak bir yerden bir yere gitme durumumuz olmadı hani bizim kolaylığımız açısından." (UÖE12)

"Nitelik anlamını düşünmüyorum ama işim kolaylaştı. Çünkü oturduğum yerden, yan odadan öbür odaya derse giriyorsun gibi. Bu kadar kolay yani. Hani diğer dersler için de öyle." (UÖE14)

Paydaşlara ilişkin verilen cevaplar arasında ÖA'ların katılımının artması, ÖA'ların ÖGÖ'den tepki alma yollarını genişletmeleri, UÖ'lerin iş birliğine daha açık hâle gelmeleri, ÖA'ları motive etme zorluğu, bazı UÖ'lerin yaklaşımının zor olması, UÖE sayısının azlığı, ÖGÖ'lerin uzaktan eğitimdeki fırsat eşitsizliği ve paydaşlar arasında etkileşimin az olması bulunmaktadır. UÖE'lerin *Paydaşlar* için belirttikleri deneyimlerinden bazıları şunlardır:

"Etkileşim daha az. Tabi daha gerçek öğrenci görmedikleri için kendi deneyimleri de öğrencilerin az oluyor ister istemez." (UÖE7)

"İş uygulama okulları çerçevesinde baktığımızda ÖGÖ'lerin online eğitime katılmakla ilgili çok büyük sorunları var, çok büyük fırsat eşitsizlikleri var. İstanbul'da bile teknolojik aleti olmayan çocuk var yani. Bu çok büyük bir problem." (UÖE9)

Teknoloji Kullanma Becerisinde ürün tesliminin ve takibinin kolay olması, dokümanların tekrar izlenip dinlenebilmesi, materyal hazırlamada teknoloji kullanımının artması, uzaktan eğitim altyapısının yetersizliği ile teknolojik altyapı yetersizliği bulguları elde edilmiştir. UÖE'lerin uzaktan eğitim döneminde öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin *Teknoloji Kullanma Becerisi* için belirttikleri deneyimlerinden bazıları şöyledir:

"Yani herhangi bir zaman diliminde öğrenciler yardım istediğinde o anda bir toplantı planlayarak hemen orada dönütler sağlayabiliyoruz ve öğrencilere maddi bir şey harcamadan ya da işte çok fazla zamanlarını almadan gerekli bilgileri, gerekli dönütleri sağlayabiliyoruz ve kaydedebiliyoruz. Öğrenci kafasına takıldığı zaman tekrardan onları izleyebiliyor, dinleyebiliyor, oradan dokümanları tekrar çekip kullanabiliyor." (UÖE4)

" (...) hem altyapı yetersizliği hem bilgi yetersizliği üstüne bir de şey çıktığı zaman işte bizim özellikle öğrencilerimizin zor öğrenci olması, özel öğretim içerisinde de en zor grubu neredeyse temsil etmesinden dolayı baktığımız zaman buradan çok olumsuz durumlar ortaya çıkıyor." (UÖE4)

Son olarak *Sürecin İşleyişinde* bazı teknolojik platformların tanınmış olması, sistem üzerinden ödevler ve derse devamın takibinin kolay yapılması, sanal sınıflara daha fazla ÖA'nın katılabilmesi, koordinasyonun zor olması, değerlendirmenin objektif olmaması, ÖA'ların uygulama deneyimlerinde büyük eksiklik olması, ÖA'ya uygulama esnasında anında olumlu/olumsuz dönüt verememek, materyal hazırlama konusunun sınırlı kalması bulguları elde edilmiştir. UÖE'lerin uzaktan eğitim döneminde öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin *Sürecin İşleyişi* kategorisi için belirttikleri deneyimlerinden bazıları ise şunlardır:

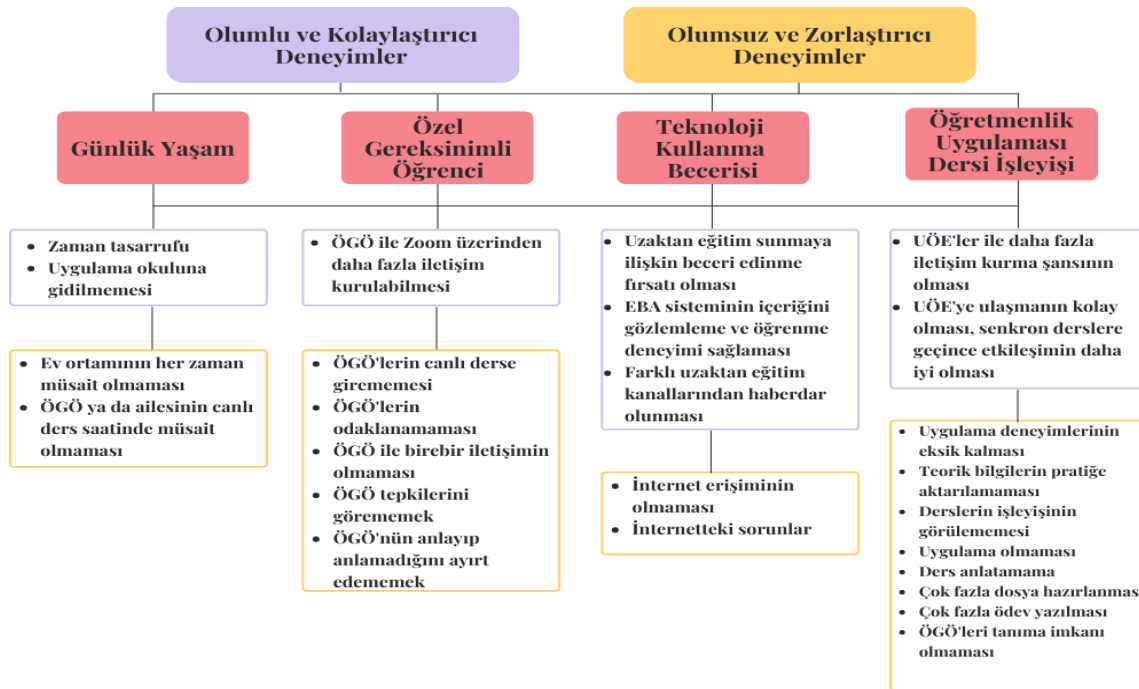
"(...) online'da istedikleri zaman yazıp danışma şansı buldular. Bu benim için de öğrenci için de bir avantaj oldu. Ürünleri değerlendirmek bakımından da bir avantaj olarak geri döndü. (...) standardizasyonumuzun olmaması değerlendirme açısından bize bir dezavantaj olarak geri döndü, bizi zorladı." (UÖE3)

Öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan yürütülmesi ile UÖE'ler günlük yaşamlarının olumlu anlamda etkilendiğini belirtmişlerdir. Evden çalışma fırsatının olması ile başka işlere de daha çok vakit ayırdıklarını, trafiğe girmeyerek hem maliyet hem de zamandan tasarruf ettiklerini

belirtmişlerdir. UÖE'ler bu süreçte ÖA'ların sürece daha aktif katıldıklarını, ÖGÖ'den tepki almak için farklı yollar denediklerini, ancak ÖA'ları bu süreçte motive etmenin de zor olduğunu belirtmişlerdir. UÖE'ler UÖ'lerin de bu süreçte iş birliğine daha açık hale geldiklerini ama aynı zamanda bazılarının da yaklaşımlarının zor olduğunu belirtmişler ve genel olarak paydaşlar arasında etkileşimin az olduğunu deneyimlemişlerdir. Yaşanan olumsuz deneyimler arasında teknolojik araç gereçlerinin olmaması ya da olanın diğer kardeşler tarafından kullanılması, internet bağlantısının bulunmaması ya da öğrencinin yanında ebeveynin bulunmaması gibi sebeplerle ÖGÖ'lerin uzaktan eğitime katılma konusunda dezavantajlı grupta yer almaları ve dolayısıyla ÖA'ların uzaktan da olsa yeterince deneyim sahibi olamamaları yer almaktadır.

ÖA'ların Deneyimleri

ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine ilişkin deneyimlerinin *Olumlu ve Kolaylaştırıcı Deneyimler* ile *Olumsuz ve Zorlayan Deneyimler* olmak üzere iki başlıkta toplandığı görülmektedir. Bu başlıkların ayrıca *Günlük Yaşam*, *Özel Gereksinimli Öğrenci*, *Teknoloji Kullanma Becerisi* ve *Ders Sürecinin İşleyişi* şeklinde gruplandırıldığı belirlenmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. ÖA'ların uzaktan eğitim döneminde öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin deneyimleri

ÖA'lar öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan yürütülmesine yönelik zamandan tasarruf ve uygulama okuluna gitmemek ile ilgili günlük yaşama ilişkin olumlu ve kolaylaştırıcı deneyimlerinin olduğunu paylaşmışlardır. Bu durumun aksine ev ortamındaki müsaitlik durumu ve ÖGÖ ya da ailelerin canlı ders saatlerine katılamama gibi olumsuz ve zorlaştırıcı durumları da günlük yaşamda deneyimledikleri görülmektedir. Günlük yaşam deneyimlerine ilişkin ifadelerden bazılarını aşağıda yer verilmektedir.

“...mesela KPSS açısından. Şöyle söyleyeyim, okulda olsaydık haftanın iki günü falan staj okuluna gitmek zorunda kalacaktık. Evde kalmak daha çok çalışma fırsatı bana yarattı. En azından bulunduğum yerde KPSS derslerine katılma fırsatı buldum.” (ÖA1)

ÖA’ların deneyimleri arasında ÖGÖ’lere ilişkin online platformlarda ÖGÖ’ler ile daha fazla iletişim kurabilme olduğu görülmektedir. Bu durumun yanı sıra ÖGÖ’lerin odaklanamıyor olması, birebir iletişim kurulamaması, öğrencilerin tepkilerine hâkim olamıyor olmak gibi uzaktan eğitimin kendilerine yaşattığı olumsuz ve zorlaştırıcı deneyimlere de değinmişlerdir. ÖGÖ’ler ile ilgili deneyimlere ilişkin ifadelerden bazıları şunlardır:

“Çok kopukluk oluyordu, yani belki oradayken onu pekiştirmem çok daha etkili olabileceksen uzaktan olduğunda o kadar da iyi değildi. Mesela bir öğrenci sınıfa geldiğinde daha çok kendinde olabiliyordu. Ama online derslerde çocuk daha uyanamamış oluyordu, kahvaltısını yapamamış, önünde kitabı, defteri bile olmuyordu çoğu zaman.” (ÖA3)

“...internet altyapısı olmayanlar, teknolojik olarak eksik olan öğrenciler de var. Ailevi problemlerinden dolayı ÖGÖ’ler derse de giremiyor ve derse girseler bile çok kısa sürede dikkatleri dağıldıkları için derse adapte olamıyorlar ve öğretmenler çok büyük zorluklar geçiriyor. Normal öğrencilere nazaran ÖGÖ’ler için bu uzaktan eğitim süreci biraz zorlu geçti...” (Ö8)

ÖA’lar teknoloji kullanma becerisi başlığı altında uzaktan eğitime ilişkin bilgi ve becerileri arttırmaya yönelik deneyimler kazandıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra MEB’de kullanılan uzaktan eğitim sistemi hakkında da bilgi sahibi oldukları görülmektedir. İnternet erişiminin olmaması ya da sınırlı olması ise ÖA’lar açısından olumsuz ve zorlayıcı bir deneyim olarak ifade edilmiştir. Teknoloji kullanma becerisi ile ilgili deneyimlere ilişkin ifadelerden bazıları aşağıda yer almaktadır:

“Bir kere EBA’ya hiç hâkim değildik. Bu konuda çok büyük bir katkısı oldu. Sistemi yani uygulamanın içeriğini, derslerin orada da nasıl yürütüldüğünü öğrenmiş ve gözlemlemiş oldum.” (ÖA13)

ÖA’lar öğretmenlik uygulaması dersinin işleyişine ilişkin UÖE ile iletişimlerinin daha kolay olması ve UÖE’lerin ulaşılabilir olmalarını olumlu ve kolaylaştırıcı olarak deneyimlediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlik uygulaması dersinin uygulama temelli olmaması, deneyim kazanamama, uygulama yapamama, uygulamanın yerini dosyaların alması ve çok fazla yazılı doküman hazırlamış olmalarını ise edindikleri olumsuz ve zorlaştırıcı deneyimler şeklinde belirtmişlerdir. Öğretmenlik uygulaması dersinin işleyişi ile ilgili deneyimlere ilişkin ifadelerden bazılarına aşağıda yer verilmektedir.

“... çevrim içi ya online olunca okula gitmemize gerek yok. Hani ulaşabiliyoruz hemen erişebiliyoruz size, ... Hoca’nın dönütlerine. O açıdan kolaylık olabilir hani eğer bir hastalık olsa, bir yolda bir şey olsa gidemeyiz. Ama buradan daha kolay oluyor.” (ÖA10)

“Uygulamayı çok fazla yapma şansımız olmadığı için bu süreçte, uygulama sürecinde eksik olduğumuzu hissettik yani hangi konularda eksik olduğumuzu görme şansımız oldu... O sınıf iklimini yaşayamadığımız için uygulamayı, teorigi pratiğe dökemediğimiz için kendimi eksik hissediyorum. Birebir öğrenciyle çalışmadığım için, o ortamda kendimi göremediğim için.” (ÖA11)

Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Uzaktan Eğitim Yoluyla Yürütülmesi Sürecine İlişkin Öneriler

UÖE'lerin Önerileri

UÖE'lerin öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine ilişkin önerilerinin *Planlama ve İşleyiş*, *Uygulama Süreci*, *Teknoloji* ile *Aileler* olmak üzere dört başlıkta toplandığı görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. UÖE'lerin öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine yönelik önerileri

UÖE'lerin *Planlama ve İşleyiş* için verdikleri öneriler incelendiğinde yüz yüze eğitime dönüş de bir sınıfı izleyen kişi sayısının fazla olması gibi avantajlarla öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim ile devam eden bir boyutunun da olması, bürokratik sürecin devre dışı bırakılarak doğrudan çocuk ve aile ile çalışma yapılması ve en dikkat çekici kodlardan biri olan MEB'in özel eğitim kurumları ile protokol yapması yoluyla ÖA'ların bu kurumlarda ÖGÖ'ler ile buluşmalarının ve deneyim kazanmalarının sağlanması bulguları elde edilmiştir. UÖE'lerin uzaktan eğitim döneminde öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin *Planlama ve İşleyiş* kategorisi için verdikleri önerilerden bazıları şöyledir:

"(...) bireysel bir şekilde, özel eğitim öğrencileri için düşünüyorum, pandemiye çok etki etmeyecek şekilde belki bir ÖGÖ ile de en azından rehabilitasyon merkezleri açık şu anda, oraya gidip öğrenciler bir uygulama yapabilirlerdi. En azından bir uygulama deneyimi bireysel olarak izole edilmiş bir ortamda sağlanabilirdi." (UÖE10)

Diğer bir başlık olan *Uygulama Süreci*nde senaryo ve örnek olaylar üzerinden uygulama yapılması, tüm özel eğitim bölümlerinin ortak hazırlayacağı bir şablonun oluşturulması, ÖA'ların buldukları şehirlerde uygulama yapmasının sağlanması bulguları elde edilmiştir. UÖE'lerin uzaktan eğitim döneminde öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin *Uygulama Süreci* kategorisi için verdikleri önerilerden bazıları şunlardır:

"(...) çocuğu da zora sokmadan ya Milli Eğitimin dersleri kaydolsun mesela bizim sistemin içine Milli Eğitimin dersleri kaydolsun ve öğrenciler de girdiklerinde oradan izlesinler bu Milli Eğitimin

derslerini. Bizim öğrencilerimiz de izlesinler yani. Ve hatta o çocukları izleyerek bir sonraki planı mesela o izleme sürecine göre onlar yazsınlar.” (UÖE6)

“Gerek ürünleri oluşturma gerek haftalık dağılım yani o haftanın etkinlikleri kısmında bence özel eğitim bölümleri ortak bir şablon oluşturmalı. Çünkü şu anda hepimiz kafamıza göre takılıyoruz çok kaba tabirle. Hiçbir yerdeki uygulama diğeriyle uyumlu değil ve bence bu çok zor bir şey değil.” (UÖE3)

UÖE’lerin *Teknoloji Kullanımı*na için verdikleri öneriler arasında teknoloji kullanımına ilişkin ders konulması, EBA’ya paydaşların aynı anda girebilmesi ve öğretmenlere teknolojik destek sağlanması bulguları elde edilmiştir. UÖE’lerin uzaktan eğitim döneminde öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin *Teknoloji Kullanımı* için verdikleri önerilerden bazıları şöyledir:

“Keşke EBA’ya, sistemlere ya da diğer sistemlere hepimiz aynı anda girebiliyor olsak. En azından EBA’yla ilişkili bir ilişkilendirmemiz olsaydı altyapılar arasında ya da programlar arasında, onların süreçlerini de görebiliyor olsaydık, orada yapılan şeyleri izliyor olabilseydik en azından bu belki öğrencilerimize daha olumlu şeyler katabilirdi sürece ilişkin.” (UÖE11)

“Lisans dersi olarak da bence artık bir tane, bir dönem de olsa bir teknoloji kullanımına ilişkin uygulama öncesi derse ihtiyaç olduğu görüldü. Bu artık yani içerik olarak geliştirilebilir, BÖTE’cilerden (Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü) yardım alınabilir vs. ama teknoloji kullanımı dersi ihtiyacı olduğumuzu gördük.” (UÖE13)

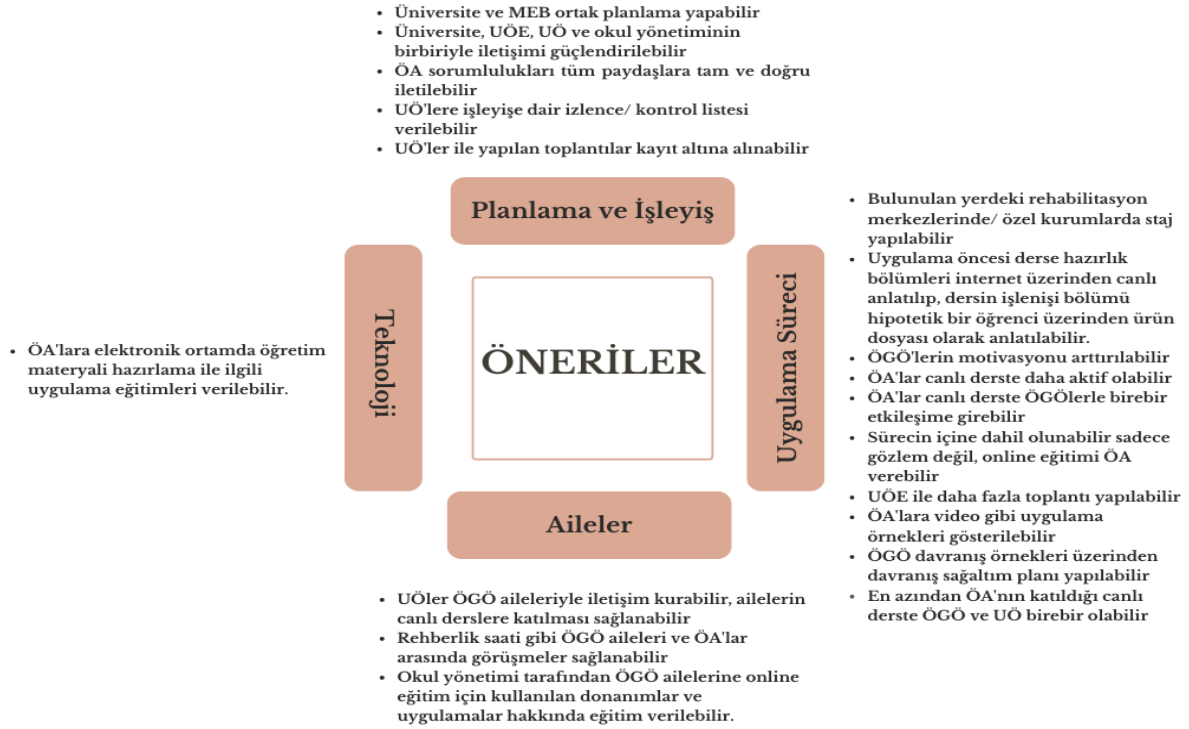
Son olarak *Ailelere* ilişkin önerilerde ise öğretmenlik uygulaması sürecine ailelerin dâhil edilmesi ve ÖA’lara aile eğitimine yönelik çalışmalar yaptırılması ile ailelere yönelik çalışmaların yapılması önerileri yer almıştır. UÖE’lerin uzaktan eğitim döneminde öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin *Aileler* için verdikleri önerilerden bazıları şunlardır:

“(…) belirlenen hedef kitleye direkt ulaşabilsek yani öğrencilerimize işte “Bu öğrenciyle çalışma yapacaksınız” desek, aileyle temas kurulsa ve her öğrenci bir aileden sorumlu olsa, hem ailenin eğitimi hem öğrencinin sürece dâhil olmasıyla ilgili bir şey belki planlanabilir. Daha da iyi olacağını düşünüyorum en azından.” (UÖE4)

Öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan yürütülmesine ilişkin UÖE’lerin verdikleri önerilere bakıldığında bu önerilerin daha çok uygulamanın nasıl daha verimli hâle getirilebileceğine ilişkin olduğu görülmektedir. En çok verilen öneriler arasında ÖA’ların uygulama deneyimi edinebilmeleri için rehabilitasyon merkezlerinde staj yapmalarının uygun olacağı yönünde olmuştur. UÖE’ler öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan yürütülmesi ile hem ÖA’ların hem UÖ’lerin teknoloji kullanımına yönelik ihtiyaçlarının arttığını ve bu konuda desteklenmeleri gerektiğini savunmuşlardır. ÖA’ların öğretmenlik uygulaması dersini uzaktan daha aktif şekilde yürütebilmeleri için lisans programlarına teknoloji kullanımına ilişkin ders konulması gerektiğine ilişkin öneride bulunulmuştur.

ÖA’ların Önerileri

ÖA’ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla daha etkin şekilde yürütülebilmesi için önerilerinin *planlama/işleyişe yönelik, uygulama sürecine yönelik, teknolojiye yönelik ve ailelere yönelik* olmak üzere dört başlık altında olduğu ortaya konulmuştur (Şekil 8).

Şekil 8. ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla daha etkin yürütülmesine ilişkin önerileri

ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla daha etkin yürütülebilmesi için planlama ve işleyişe dair sundukları önerilerde fakülte-okul iş birliğinin ön plana çıktığı görülmektedir. Buna ilişkin bazı katılımcılar görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Öncelikle tamamen üniversitenin ve MEB'in birlikte bir plan yapmalarını önerebilirim. ... İki birlikte çalışıp ortak bir plan ortaya çıkarsa daha iyi olur diye düşünüyorum." (ÖA5)

"... bizim stajyer sorumluluklarımızın okuldaki öğretmenlerle ve okul yönetimiyle daha iyi bir şekilde iletişime geçebilirler. Yani üniversite de bağlı olduğu işte stajın gerçekleştiği okul yönetimi ve hocalarıyla olan iletişimi güçlü olmalı bence." (ÖA12)

ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla daha etkin yürütülebilmesi için uygulama sürecine dair sundukları önerilerde yine ÖA'ların kendi illerinde uygulama yapma olanağına dair öneriler olduğu dikkati çekmektedir:

"Hocam böyle en azından şöyle desem, bulunduğumuz şehirdeki okullarda olsun ya da rehabilitasyon merkezlerinde olsun, o tür yerlere gidip orada staj yapma fırsatı bulmuş olsaydık şayet, daha güzel olurdu." (ÖA1)

"Yani belki hani biz biraz daha etkin olabilseydik... Sadece gözlem yerine belki bir şeyleri biz öğretmeye çalışsaydık bizim açımızdan daha iyi olurdu. Hani online eğitim nasıl verilir ben de deneyimleseydim daha iyi olabilirdi." (ÖA3)

ÖA'ların öğretmenlik uygulaması dersinin uzaktan eğitim yoluyla daha etkin yürütülebilmesi için ÖGÖ'lerin aileleriyle ilgili de öneri sundukları belirlenmiştir. Buna yönelik olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Çocukların annelerine babalarına online eğitim için kullanılan uygulamalar, bilgisayar uygulamaları için bir eğitim verilmeliydi.” (ÖA12)

“ÖGÖ’lerin aileleriyle belirli bir iletişim kurulup öğretmenlerle etkileşim, iletişim kurabilirlerdi. Hani biz fiziksel müdahale yapamıyoruz ama ailenin de derse katılıp biz aileye söyleyip aile fiziksel yönlerde çocuğa uygulayacak.” (ÖA15)

ÖA’ların önerilerine bakıldığında en çok ifade edilen öneri, bulunulan şehirlerdeki özel kurumlarda uygulama deneyimi sağlanabilmesi olmuştur. Bununla birlikte ÖA’lar, üniversite, MEB, UÖE ve UÖ arasındaki iletişimin daha sağlıklı olması yönünde önerilerde bulunmuşlardır. ÖA’ların önerilerinin neredeyse hepsi fiilen bir uygulama deneyimi edinebilmek olsa da öğretmenlik uygulaması dersi sürecinde yaptıkları uygulama çeşitliliği ile paralel olarak farklı noktalarda çeşitlendiği görülmektedir. Nitekim canlı derse katılan ÖA’lar, ÖGÖ’lerle birebir ders yapılabilmesi, ÖGÖ’lerin canlı derse katılımının sağlanması, EBA sistemine paydaşların aynı anda katılabilmesi ve teknoloji kullanımı gibi uzaktan eğitim sürecinin geliştirilebilmesi ile ilgili öneriler geliştirmişlerdir.

Tartışma

Bu araştırmada Covid-19 pandemi sürecinde özel eğitim ÖA’ların ve UÖE’lerin uzaktan eğitim ile öğretmenlik uygulaması sürecine ilişkin uygulamalarının, görüşlerinin, deneyimlerinin ve önerilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde gerek ÖA’lar gerekse UÖE’ler açısından çok boyutlu ve birbiri ile belli bakımlardan örtüşen bulguların olduğu görülmüştür. ÖA’lar uzaktan eğitim sürecindeki uygulamalarında “sınıflara girmeden” yazılı doküman hazırlayarak, EBA ya da diğer platformlar üzerinden canlı derslere katılarak ya da her ikisini de yaparak öğretmenlik uygulama sürecini deneyimlemeye çalışmışlardır. ÖA’lar ve UÖE’ler uygulamaların yürütüldüğü okullara göre uygulama içeriğinin ve sürecinin farklılaştığını ifade etmişlerdir. Özel gereksinim açısından farklı tanıılara ve performanslara sahip öğrencilerin gittikleri okulların farklılaştığı (uygulama okulları, meslek okulları, genel eğitim okullarında özel eğitim sınıfları vb.) ve uygulamanın da öğrencilerin gereksinimlerini de dikkate alarak planlandığı düşünüldüğünde bu beklenen bir sonuçtur. Bununla birlikte, birbirinden farklı uygulamaların olmasında uygulama okullarındaki ÖGÖ’lerin eşit koşullara ve fırsatlara sahip olmamasının da etkili olduğu düşünülmüştür. Örneğin, özel eğitim sınıflarına devam eden öğrencilerin koşulları, uygulama okullarına devam eden öğrencilerin koşulları ile özel okullara devam eden öğrencilerin koşulları birbirinden farklıdır. Bu duruma öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine katılmalarında etkili olan (destek olabilen/olamayan, evde erişim imkânlarına sahip olan/olmayan) aile özellikleri de eklendiğinde birbirinden çeşitli uygulamaların olması kaçınılmaz olmuştur.

UÖE’lerin ve ÖA’ların uzaktan eğitim ile öğretmenlik uygulaması dersinin yürütülmesine ilişkin düşünceleri boyutunda, UÖE’lerin “sınıfa girmeden” öğretmenlik uygulaması dersini yürütmenin çok çeşitli bakımlardan sınırlı kaldığı ancak pandemi sürecinde hiç uygulama

yapılmamasından ise uzaktan eğitim ile yapılmasının “hiç yoktan iyidir” bakış açısıyla tercih edilebilmesi bakımından ise avantaj olarak gördükleri dikkati çekmiştir. ÖA’lar ise pek çok bakımdan sürecin zor, verimsiz ve sınırlı kaldığını ifade etmiştir. ÖGÖ’lerin gelişimsel özelliklerinden dolayı ekrandan onlarla etkileşimin çoğu zaman gerçekleşemediği, aynı zamanda “deneyimlerin” değil, “dosyaların” uygulamaya yönelik UÖE’ler tarafından değerlendirilmek zorunda kalındığı, özel eğitimin kendine özgü yapısından dolayı “sınıfa girmeden, öğretmenlik uygulamasını uzaktan deneyimlemenin” yetersiz kaldığını ve bu alana uygun olmadığını vurgulamışlardır. Bu bulgu ÖA’ların öğretmenlik uygulamasının uzaktan eğitim ile yürütülmesinin deneyim sınırlılığı oluşturması bakımından yetersiz olduğunu düşünen Güven ve Uçar’ın (2021) bulguları ile benzerlik göstermektedir. Bu noktada üzerinde durulması gereken bir diğer husus hem ÖA’ların, hem UÖE’lerin ÖGÖ’ler açısından uzaktan eğitimin uygun olmadığını düşünmeleri, buna bağlı olarak da öğretmenlik uygulamasının uzaktan yürütülmesinin “mecburiyetten kaynaklı bir zorunluluk” olarak görmeleridir. Bu bulgu, Bozkurt (2020) tarafından da ifade edildiği gibi uzaktan eğitimin pandemi ile bir kriz döneminde yaşamımıza giren ve yüz yüze eğitimin bir alternatifi olarak ortaya çıkan “acil uzaktan eğitim” niteliğiyle bir diğer deyişle acil bir durumun getirdiği mecburiyetten kaynaklı ortaya çıkan bir uygulama olduğu düşüncesini başka bir pencereden göstermektedir.

UÖE’lerin ve ÖA’ların uzaktan eğitim ile öğretmenlik uygulaması dersinin yürütülmesine ilişkin deneyimleri boyutunda hem UÖE’ler hem de ÖA’lar uzaktan eğitim ile öğretmenlik uygulamasının zaman tasarrufu sağlaması, öğretmenlik uygulamasının yüz yüze olmasına göre daha az maliyetli olması, bulunulan yerden bir araya gelmeyi kolaylaştırması ve görece kolay uygulama yapılmasının önemli bir avantaj ve kolaylaştırıcı deneyim olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte süreçte deneyim eksikliğinin olmasını ciddi bir olumsuz ve zorlaştırıcı deneyim olarak gördükleri dikkat çekmektedir. Öğretmenlik uygulamasının uzaktan yürütülmesinin ÖA’ların mesleki yeterliklerini çoğunlukla olumsuz etkilediği sonucu (Dündar ve Güvendir, 2023; Eti ve Karaduman, 2020; Uyumaz ve Karadoğan, 2022) bu araştırmada da benzer şekilde ortaya konulmuştur. Bununla birlikte ÖGÖ’ler ile uzaktan etkileşim kurmanın zorluğu, ÖA’ların yaşadığı en önemli zorlaştırıcı deneyimlerden biri olmuştur. ÖGÖ’lerin uzaktan tepkilerini göremediklerinden iletişim kurmakta zorlandıklarından dolayı “uzaktan” süreç onlar için daha da zorlayıcı olmuştur. ÖGÖ’lerin uzaktan eğitim sürecinde motivasyonlarının düştüğü ve problem davranışlarının arttığı, ailelerinin çocuklarına destek olması ile bu sürecin yürütülmeye çalışıldığı (Mengi ve Alpdoğan, 2020) göz önünde bulundurulduğunda ÖA’ların süreçte yaşadığı zorlukların beklenen durumlar olduğu düşünülmektedir.

UÖE’ler ve ÖA’ların uzaktan eğitim ile öğretmenlik uygulaması dersinin yürütülmesine ilişkin önerileri incelendiğinde hem UÖE’ler hem de ÖA’lar planlama ve işleyiş, uygulama süreci, teknoloji ile

aileler olmak üzere dört grupta öneri sunmuşlardır. Bu bağlamda önerilerin tek bir paydaşa atfedilmediği, ÖA'ların hem kendi öğretmenlik becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacak hem de ÖGÖ'lerin uzaktan eğitimden faydalanabilmesine yönelik öneriler sunduğu dikkati çekmiştir. Bununla birlikte ÖA'lar ve UÖE'ler tarafından en çok ifade edilen öneri, uzaktan eğitim ile “sınıfa girmeden” uygulama deneyimi elde etmeye çalışmak yerine buldukları şehirdeki okullarda/kurumlarda uygulama yapılabilmesi olmuştur. Pandemi sürecinin farklı tarihlerinde yükseköğretim kurumları uzaktan eğitime devam ederken ilkökul, ortaokul ve liseler, özel eğitim okulları alınan sağlık tedbirleri ile birlikte yüz yüze eğitime devam etmiştir (Demirci, 2021). Bu durumda ÖA'ların buldukları şehirde farklı okullarda/kurumlarda yüz yüze uygulama yapma olanakları var iken öğretmen yetiştirme programlarındaki öğretmenlik uygulamasının yapısı ve işleyişi gereği sürece “uzaktan” dâhil olmuşlardır. Bu süreçte yaşadıkları deneyimleri sınırlı gören ve özel eğitimin yapısına uzaktan eğitimin uygun olmadığını düşünen ÖA'lar için yüz yüze eğitim ile uygulama yapma önerisinin bu kadar yoğun ifade edilmesi birbiri ile tutarlı bir durumu oluşturmaktadır. Bununla birlikte ÖA'lara uygulama sürecinde ÖGÖ'ler ile en azından aynı ortamda bulunma ve gözlem yapma imkânı sağlamanın sahadaki öğretmenlik becerilerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. ÖA'lar ve UÖE'lerin önerilerinde diğer bulgularla birlikte ele alındığında en çarpıcı noktanın uzaktan öğretmenlik uygulamasına belli boyutları ile uzaktan (çevrim içi ortamlarda) devam edilebileceği önerisi olduğu düşünülmektedir. ÖA'lar ve UÖE'ler uzaktan uygulama sürecini sınırlı ve yetersiz olarak da görürler, zorlukları olduğunu da düşünürler gerek planlama gerekse izleme aşamasında çevrim içi imkânlardan yararlanmanın da önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu bulgu bir diğer araştırmada ifade edilen özel eğitimde yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitim birlikte uygulanabilir önerisi ile de örtüşmektedir (Piştav-Akmeşe ve Kayhan, 2020). Ayrıca uzaktan eğitim sürecinin teknik altyapı, etkileşime izin veren boyutu, ÖA'ların ve UÖE'lerin teknik becerilerinin geliştirilmesi, paydaşların süreçte iş birliğini sağlayabilmesi boyutlarında güçlendirilmesi gerekliliği de önerilerde vurgulanmıştır.

Sonuç

Covid-19 pandemi sürecinde özel eğitim ÖA'larının ve UÖE'lerinin uzaktan eğitim ile öğretmenlik uygulaması sürecine ilişkin uygulamalarının, görüşlerinin, deneyimlerinin ve önerilerinin ortaya konulduğu bu araştırmada, uzaktan eğitim sürecinde “sınıflara girmeden” yapılan uygulamalar ÖA'lar ve UÖE'lerin gözüyle ele alınmıştır. Pandemi sürecinde acil uzaktan eğitim uygulamaları kapsamında yükseköğretim işleyişinin de değişmesi ile hem teorik hem de uygulamalı derslerde “uzaktan eğitim” önemli bir boşluğu doldurmaya çalışmıştır. Araştırmaya katılan hem ÖA'lar, hem de UÖE'ler öğretmenlik uygulamasının uzaktan yürütülmesini “mecburiyetten kaynaklı bir zorunluluk” olarak görmektedir. Bununla birlikte her ne kadar uzaktan eğitimin özel eğitim öğretmenlik uygulaması

sürecinde sınırlı, yetersiz kalması üzerinde durulsa da pandemi süreci sonrasında yüz yüze eğitimle birlikte süreçte uygulanmaya devam eden bir boyut olması bu araştırmada ortaya konulmuştur.

Gerek UÖE'lerin gerekse ÖA'ların ifade ettikleri temelinde bulgular hep birlikte değerlendirildiğinde önemli birkaç soru gündeme gelmektedir:

- Öğretmenlik uygulaması açısından uzaktan eğitim gerçekten uygun değil mi, yoksa öğretmenlik uygulamasının uzaktan eğitimle yürütülmesine yönelik alt yapı, teknik yetersizlikler ve organizasyon/işleyiş eksikliği mi buna yol açıyor?
- Özel eğitimin kendine özgü yapısı mı (ÖGÖ'lerin performans özellikleri ve ailelerinin desteği boyutu) uzaktan eğitim ile yürütülen öğretmenlik uygulamasını verimsiz/işlevsiz hâle getiriyor, yoksa ÖGÖ'lere yüz yüze eğitimde sunulan eğitim öğretim süreçlerinin uzaktan eğitime yansımaları mı buna temel oluşturuyor?
- Uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitimin birlikte yer aldığı bir öğretmenlik uygulaması süreci nasıl planlanabilir, hangi işleyiş ile uygulanabilir?
- Özel eğitim öğretmenlik uygulaması dersini uzaktan eğitim ile yürüten ÖA'lar mezuniyet sonrasında nasıl desteklenebilir, onlar için neler yapılabilir?

Tüm bu sorulara ilişkin ileri araştırmaların yapılmasının öğretmenlik uygulaması sürecini pek çok açıdan daha nitelikli hâle getirebileceği ve uzaktan eğitimin süreçte nasıl yer alabileceği ya da yüz yüze eğitimle bir arada nasıl güçlendirilebileceğine yönelik önemli veriler sağlayabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akbayrak, K., Vural, G. & Agar, M. (2021). Özel eğitim öğretmenlerinin koronavirüs pandemisi döneminde uzaktan eğitime ilişkin deneyim ve görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 471-499. <https://doi.org/10.17679/inuefd.863029>
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1215818> sayfasından erişilmiştir.
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). *Research design* (5. b.). Sage: LA
- Çay, E. & Bozak, B. (2021). The experiences and views of teachers working with students with special education need towards the distant education process and educational informatics network (EBA). *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-20. <https://doi.org/10.38089/ekuaad.2021.38>

- Devrim-Dayı, E. (2009). *Öğretmen adaylarının öğretim becerilerini edinmelerinde, ipucu ve dönüt verilerek yapılan öğretim ile sadece dönüt verilerek yapılan öğretimin etkililiği, verimliliği, sürekliliğe ve genellemeye olan etkileri.* (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Demir, S. & Kale, M. (2020). Öğretmen görüşlerine göre, covid-19 küresel salgını döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecinin değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 15(8), 3445-3470. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/412419/ogretmen-goruslerine-gore-covid-19-kuresel-salgini-doneminde-gerceklestirilen-uzaktan-egitim-surecinin-degerlendirilmesi> sayfasından erişilmiştir.
- Demirci, S. (2021). Covid-19 Dünya’da ve Türkiye’de okulların durumu. <https://tedmem.org/covid-19/covid-19-ve-dunyada-okullarin-durumu> sayfasından erişilmiştir.
- Duban, N. & Şen, F. G. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının Covid-19 pandemi sürecine ilişkin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 357-376. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43653>
- Dündar, S. & Güvendir, E. (2023). Opinions of pre-service English Teachers on distance practicum in the Covid-19 period: An example from Turkey. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 12(1), 85-96. <https://doi.org/10.14686/buefad.1002223>
- EÇHA. (2020). Covid 19 (Pandemi) Sürecinde Özel Gereksinimli Çocukların Ve Ailelerinin İhtiyaçlarını Belirlemeye Yönelik Eğitim Analiz Raporu. <http://www.echa.org.tr/egitim-analiz-raporu-yayimlandi> sayfasından erişilmiştir.
- Erbil, D. G., Demir, E. & Erbil, B. A. (2021). Pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 16(3), 1474-1493. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.49745>
- Eti, İ. & Karaduman, B. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinin öğretmen adaylarının mesleki yeterlikleri açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 635-656. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.787238>.
- Gedik, O. & Erol, M. (2022). Sınıf öğretmeni adaylarının pandemi sürecinde uzaktan eğitime ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 1-11. <https://doi.org/10.55107/turksosbilder.1051334>.
- Güven, S. & Uçar, M. (2021). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim ve öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin görüşleri. *Journal of Awareness*, 6(3), 165-183. <https://doi.org/10.26809/joa.6.3.08>
- Hopcan, E. P., Hopcan, S. & Öztürk, M. E. (2021). Are special education teachers ready for distance education? Experiences and needs during the covid-19 outbreak. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 10(3), 526-540. <https://doi.org/10.1016/buefad.823743>.

- Karahan, E., Bozan, M. A. & Akçay, A. O. (2020). Sınıf öğretmenliği lisans öğrencilerinin pandemi sürecindeki çevrim içi öğrenme deneyimlerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 201-214. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44348>
- Karaduman, E., Çakmak, M. & Kavan, N. (2022). Özel eğitim öğretmen adaylarının çevrim içi öğrenmeye yönelik hazır bulunuşluk düzeylerinin incelenmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 8(30), 198-224. <https://doi.org/10.29228/kesit.55021>
- Karatepe, F., Küçükgençay, N. & Peker, B. (2020). Öğretmen adayları senkron uzaktan eğitime nasıl bakıyor? Bir anket çalışması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(53), 1262-1274. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1868>
- Köksal, O. & Kara, D. N. (2022). Öğretmen adaylarının çevrim içi öğrenmeye yönelik hazır bulunuşluklarının değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 46(1), 119-122. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1489159> sayfasından erişilmiştir.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park: Sage.
- MEB. (2018). Öğretmen Adaylarının MEB'e Bağlı Eğitim Öğretim Kurumlarında Yapacakları Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Yönerge. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_07/13135500_Yonerge.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Mengi, A. & Alpdoğan, Y. (2020). Covid-19 salgını sürecinde özel eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitim süreçlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 413-437. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.776226>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2. b.). Sage: CA.
- Piştav-Akmeşe, P. & Kayhan, N. (2020). Özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinin koronavirüs (covid-19) salgın sürecinde uygulama derslerine ilişkin deneyimleri. *Turkish Studies*, 15(8), 3669-3688. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44410>
- Piştav-Akmeşe, P. & Kayhan, N. (2021). Koronavirüs (Covid-19) salgınında özel eğitimde öğretmenlik uygulaması dersi ve öğretmen deneyimleri. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 73-104. <https://doi.org/10.29299/kefad.813169>
- Sayan, H. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde öğretim elemanlarının uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 11(42), 100-122. <https://doi.org/10.5824/ajite.2020.03.004.x>
- Silverman, D. (2005). *Doing qualitative research: A practical handbook* (2. b.). LA: Sage

- Şeren, N., Tut, E. & Kesten, A. (2020). Korona virüs sürecinde uzaktan eğitim: Temel eğitim bölümü öğretim elemanlarının görüşleri. *Turkish Studies*, 15(6), 4507-4524. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.46472>
- Şimşek, N. & Akün, M. F. (2022). Büyük salgının eğitime etkileri ve oluşturduğu kaygı türleri: Öğretmen adayları bakış açısından bir inceleme. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 18-34. <https://doi.org/10.51725/etad.1012384>
- Turgut, Y. E. & Yıldırım, M. (2022). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 68-90. <https://doi.org/10.19171/uefad.1032658>
- UNESCO. (2020). Covid-19 Recovery. Education: From School Closure to Recovery. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> sayfasından erişilmiştir.
- Uyumaz, F. & Karadoğan, A. (2022, Kasım). Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlik uygulaması. International Congress on Open Learning and Distance Education Kongresinde sunulan bildiri, Atatürk Üniversitesi, Erzurum. <https://icolde.ataaof.edu.tr/belgeler/ICOLDE2022tammetin.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Ünay, E., Erdem, R. & Çakıroğlu, O. (2021). Covid-19 sürecinde özel eğitimde uzaktan eğitim uygulamaları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34[30. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Özel Sayısı], 158-184. <https://doi.org/10.19171/uefad.845915>
- Wiens, P. D., LoCasale-Crouch, J., Cash, A. H. & Romo Escudero, F. (2020). Preservice teachers' skills to identify effective teaching interactions: does it relate to their ability to implement them? *Journal of Teacher Education*, 72(2), 180-194. <https://doi.org/10.1177/0022487120910692>
- Yavuz, M., Bozak, B., Çay, E. & Eldeniz-Çetin, M. (2021). Identifying the problems experienced by parents of children with special needs during the COVID-19 pandemic. *Open Journal for Educational Research*, 5(2), 383-402. <https://doi.org/10.32591/coas.ojer.0502.18383y>
- Yin, R. K. (1994). *Case study research: design and methods* (2. b.). Sage: CA
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods* (3. b.). Sage: CA
- Yin, R. K. (2014). *Case study research, design and methods* (5. b.). Sage: LA.
- Yolcu, H. H. (2020). Koronavirüs (covid-19) pandemi sürecinde sınıf öğretmeni adaylarının uzaktan eğitim deneyimleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 237-250. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1268229> sayfasından erişilmiştir.
- YÖK. (2018). *Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı*. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Ozel_Egitim_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf sayfasından erişilmiştir.

Yurdakal, İ. H. & Susar-Kırmızı, F. (2021). COVID-19 salgını sürecinde gerçekleştirilen acil uzaktan eğitime ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(2), 290-302.

<https://doi.org/10.5961/jhes.2021.449>

Yücel, A. M. & Mızıkacı, F. (2023). Evaluation of teaching practice course at the faculties of education in terms of student practices. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 56(1), 245-

279. <https://doi.org/10.30964/auebfd.932517>

Extended Summary

As of the first months of 2020, the way of conducting applied courses in faculties has changed with the Covid-19 epidemic, which has affected the education and training practices of all levels from pre-school to higher education in the world. With the change in the way of conducting the courses in the faculties with regards to distance education applications, online courses replaced face-to-face education applications. Distance education applications of students with disabilities (SWD) were carried out mostly through the publications provided through the Education Information Network (EBA) through their families. In this study, it was aimed to reveal the practices, opinions, experiences and suggestions of the special education student teachers and the teaching supervisors responsible for the teaching practice course regarding teaching practice through distance education process during the Covid-19 pandemic process. It is thought that this research is important in terms of planning and conducting the experiences of special education student teacher and teaching supervisors for the teaching practice course in the processes that distance education is and will be included in our lives.

This research was designed as a case study in order to reveal the experiences, thoughts and suggestions regarding the distance teaching practice course during the Covid-19 epidemic. Within the scope of the research, an exploratory case study was conducted to reveal what the special education student teachers did during the teaching practice course (Yin, 1994).

The participants of the research were 15 teaching supervisors (TS) working in the special education departments of nine state universities and three foundation universities. In addition, 14 student teachers (ST) suggested by TS and volunteering to work are among the participants of the research.

A semi-structured interview form was created by the researchers in order to reveal the practices, thoughts, experiences and suggestions of TSs working in special education departments and STs in the process of conducting the teaching practice course through distance education. A pilot scheme was made for the questions prepared by the researchers by taking the necessary literature review and expert opinions. As a result of the pilot scheme, the interview questions were finalized.

The data of the research were collected at the beginning of the spring semester of the 2020-2021 academic year. Interviews with the participants who volunteered to participate in the research were carried out online or by telephone interview.

The data of the research were analyzed descriptively based on the Miles and Huberman (1994) model. According to this model, analysis was carried out with the stages of coding and notes taken, reducing the data, presenting the data, formatting and verifying the results. At each stage, the researchers reached consensus by working individually and then simultaneously. The findings were finalized through the codes and categories that were agreed upon.

Student teachers and teaching supervisors stated that there were more than one type of application in the process of conducting the teaching practice course through distance education, and the content or process differs according to the schools where these applications were carried out. STs emphasized that the guidance they received during the implementation of the practice course, even from a distance, was meticulous, and there were also STs who stated that TSs supported them.

It can be said that the differentiation of opinions regarding the remote execution of the process as effective and ineffective is the result of the evaluations made in terms of peers and the process. STs who interact and communicate with TSs and practice teachers in the distance education process and receive regular feedback think that the process is efficient in terms of at least obtaining theoretical knowledge and preparing documents, while with regards to acquiring teaching skills, they do not find teaching in front of the computer effective and efficient due to reasons such as individual differences and the inability to connect with the student.

STs and TSs stated that their daily lives were positively affected by the remote conduct of the teaching practice course. They stated that with the opportunity to work from home, they allocated more time to other works, and they saved both cost and time by avoiding traffic. TSs stated that during this process, STs participated more actively in the process, tried different ways to get a reaction from student with disabilities (SWDs), but it was also difficult to motivate STs in this process. TSs stated that practice teachers also became more open to cooperation in this process, but that some of them were also difficult to approach, and they experienced less interaction among peers in general.

It was seen that the suggestions given by the TSs regarding the remote conduct of the teaching practice course were mostly about how the practice could be made more efficient. Among the most common suggestions was that it would be appropriate for STs to do internships in rehabilitation centers in order to gain practical experience. This recommendation was also at the top of the recommendations given by the STs. Again, it was suggested that a course on the use of technology should be included in undergraduate programs so that both STs and TSs could conduct the teaching practice course more actively from a distance.

When the findings of the study were examined, it was seen that there were multidimensional and overlapping findings with regards to STs and TSs. STs and TSs stated that the content and process of the application differed according to the schools where the applications were carried out. This is an expected result considering that the schools of students with different diagnoses and performances in terms of special needs differ (practice schools, vocational schools, special education classes in general education schools, etc.) and that the application is planned by taking into account the needs of the students. In addition, it was thought that the lack of equal conditions and opportunities of SWDs in practice schools was also effective in the existence of different practices. When the family characteristics that are effective in students' participation in the distance education process (supportive / unsupportive, having / not having access at home) are added to the equation, it has become inevitable that there will be a variety of applications.

It was noted that STs and TSs thought that conduct of a distance education and teaching practice course without physically being in classroom was limited in many respects, however, it was still "better than nothing" during epidemic.

STs, on the other hand, stated that the process was difficult, inefficient and limited in many respects. Due to the developmental characteristics of SDLs, interaction with them on the screen was often not possible, at the same time, "files", not "experiences", had to be evaluated by PSTs, and due to the unique structure of special education, "experiencing teaching practice from a distance without entering the classroom" was insufficient and not suitable for this field. This finding is similar to the findings of Güven and Uçar (2021), who think that conducting the teaching practice of STs with distance education is insufficient in terms of creating limited experience.

The result that remote teaching practice mostly affected the professional competencies of STs negatively (Eti and Karaduman, 2020) was similarly demonstrated in this study. However, the difficulty of interacting with SWDs from a distance was one of the most challenging experiences of STs.

When the suggestions of STs and TSs on the conduct of teaching practice course through distance education were examined, it was remarkable that STs offered suggestions that would both contribute to the development of their own teaching skills and maximize the benefits of distance education for SWDs. However, the recommendation most expressed by STs and TSs was to practice in schools/institutions in the city where they were located instead of trying to gain practical experience "without going to the classroom" with distance education.

During the epidemic, with the change in the functioning of higher education within the scope of emergency distance education applications, "distance education" tried to fill an important gap in both theoretical and applied courses. Both STs and TSs participating in the research considered remote teaching practice as a "a must arising out of necessity".

When the findings are evaluated together on the basis of what both the STs and TSs have expressed, several important questions come up:

- Is distance education really not suitable in terms of teaching practice, or is it due to infrastructure, technical inadequacies and lack of organization/operation for the teaching practice to be carried out with distance education?
- Does the unique structure of special education (performance characteristics of SWDs and the extent of their families' support) render the teaching practice carried out with distance education inefficient/dysfunctional, or is it the reflection of the education and training processes offered to SWDs in face-to-face education on distance education?
- How can a teaching practice process in which distance education and face-to-face education take place together be planned and with what procedure can it be implemented?
- How can practice teachers who conduct the special education teaching practice course with distance education be supported after graduation, what can be done for them?

It is thought that further research on all these questions can make the teaching practice process more qualified in many respects and provide important data on how distance education can be included in the process or how it can be strengthened together with face-to-face education.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, Gazi Üniversitesi Etik Komisyonununun 10.08.2021 tarih ve E-77082166-604.01.02-132803 sayılı onayı ile yürütülmüştür.